

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Práva dítěte a jejich morální zdůvodnění

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
prof. JUDr. Dalibor Jílek, CSc.

Vypracovala:
Lenka Sigmundová

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Práva dítěte a jejich morální zdůvodnění“ zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 25.4.2012

.....

Lenka Sigmundová

Poděkování

Děkuji panu prof. JUDr. Daliboru Jílkovi, CSc., kterého si velice vážím, za odborné vedení, velmi cenné připomínky a rady, které mi poskytl při zpracování bakalářské práce.

Zároveň děkuji členům své rodiny za podporu, kterou mi při psaní bakalářské práce poskytli.

Lenka Sigmundová

OBSAH

Úvod	2
1. Morálka	4
1.1 Morálka jako pojem	4
1.2 Vztahy morálky a psychologie	5
1.3 Vývoj morálního usuzování	6
1.4 Vztahy morálky a práva	10
2. Práva dítěte	11
2.1 Úmluva o právech dítěte	11
2.2 Práva dítěte z pohledu Janusze Korczaka	14
2.3 Práva dítěte a jejich zdůvodnění	19
3. Výchova dětí v souladu s jejich právy	21
3.1 Pozitivní rodičovství	21
3.2 Povzbuzování dítěte a jeho základní potřeby	22
3.3 Demokratická výchova	23
4. Charakteristika a cíl empirického šetření	26
4.1 Realizace výzkumu	26
5. Metodologický přístup	27
5.1 Výzkumné hypotézy	27
5.2 Popis výzkumného vzorku	27
5.3 Metody a techniky zkoumání	28
5.4 Zpracování výstupů výzkumu	28
5.4.1 Kvantitativní interpretace výsledků výzkumu	28
5.4.2 Kvantitativní interpretace výsledků výzkumu ve vztahu ke stanoveným hypotézám	49
Závěr	54
Resumé	56
Anotace	57
Seznam použité literatury	58
Seznam příloh	60

Úvod

Orientovat se v dnešním světě, který je plný stále nových technologií a produktů, není mnohdy jednoduché. Ze všech stran na nás útočí reklama s nabídkou těch „nejlepších a nejvýhodnějších“.

Stejně tak není jednoduché orientovat se v množství právních předpisů, kterými jsme obklopeni. Jestliže znalost právních předpisů je věcí odborníků, pak alespoň povědomost o některých z nich by měla být zásadní pro nás všechny. Mezi takové právní předpisy bezesporu patří *Úmluva o právech dítěte (The Convention on the Rights of the Child)*, která byla přijata OSN na svém Valném shromáždění v New Yorku dne 20. listopadu 1989. Bývalá ČSFR tuto úmluvu ratifikovala a ta se tak stala součástí našeho právního řádu. S ohledem na tzv. recepční normu (zák. č. 3/1993 Sb.) se následně stala i součástí právního řádu České republiky.

Úmluva je součástí našeho ústavního pořádku. Je mezinárodně právním dokumentem, který zakotvuje práva dítěte a spojuje různé kategorie lidských práv: občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní. Dítě zde již není chápáno pouze jako subjekt péče a ochrany, ale také jako subjekt občanských a politických práv. Práva dítěte jsou v Úmluvě formulována od základních minimálních práv, zabezpečujících jeho přežití, až po aktivní práva, která vyjadřují možnosti dítěte aktivně rozhodovat samo o sobě v závislosti zejména na jeho věku.

Ve své bakalářské práci se budu věnovat právům dítěte. První část této práce je teoretická, je realizována kvalitativní analýzou pedagogických prací Janusze Korczaka a dalších teoretických prací, které souvisejí s problematikou práv dítěte, včetně textu „Úmluvy o právech dítěte,“. Snažím se objasnit, proč je důležité, aby dítě nebylo pouze subjektem péče a ochrany, ale také subjektem občanských a politických práv. Dále se v práci zamýšlím nad výchovným působením na děti v souvislosti s jejich právy.

Druhá část práce je praktická. Pomocí empirického výzkumu, který byl zaměřen na děti ve věku od jedenácti do čtrnácti let a jejich rodiče, jsem se pokusila kvantitativní metodou potvrdit stanovené hypotézy, které souvisí s participačními právy, zejména pak s právem dětí svobodně vyjadřovat vlastní názory ve všech věcech, které se jich týkají.

Přesto, že Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN v New Yorku již dne 20.11.1989, a o právech dítěte často hovoříme v různých souvislostech, domnívám se, že mnoho rodičů není s jejím obsahem obeznámeno vůbec, nebo pouze okrajově. Ráda bych proto touto prací vyzvedla význam práv dítěte a důležitost jejich uplatňování zejména v malé sociální skupině, jakou je rodina.

Tato práce by tak mohla posloužit rodičům jako pomoc, či vodítko k budování zdravých vztahů s jejich dětmi.

1. Morálka

1.1 Morálka jako pojem

Slovo morálka slyšíme často a v různých souvislostech. Mnohdy od lidí, kteří si s tím co je, a co není morální mnoho starostí nedělají, a podle toho také jednají. Mnohdy se morálka nesprávně používá jako synonymum pro mravnost a etiku.

Etika (z řeckého slova *ethos* – mrav) je naukou o morálce. Jako teorie morálky je jednou z filozofických disciplín, která se zabývá studiem mravních jevů, zkoumáním dobrých či špatných lidských činů a lidských vlastností, zkoumáním mravních hodnot, posuzováním toho, co je pro lidskou společnost užitečné či škodlivé.¹ Zároveň poskytuje pravidla a normy lidského jednání a chování. Je naukou o mravnosti, o původu a podstatě morálního vědomí a jednání, je soustavou mravních zásad.²

Co je považováno za mravné, odpovídá vždy určité kulturní epoše. *Mravnost* je jakýmsi měřítkem kvality jednotlivce, který se v mravním posuzování a jednání orientuje k dobru a je schopen rozlišovat dobro a zlo. Je to jednání, které odpovídá obecným mravním normám, zvyklostem dané kultury.

Lidé se ve svém praktickém mravním jednání řídí *morálkou* (z lat. *mos* – zvyk, mrav), která je proměnlivým, historicky a kulturně podmíněným souhrnem hodnotících zvyků, názorů, hodnot, pravidel a norem.³ Úzce souvisí s psychickou, duchovní stránkou člověka.

Z pohledu filozofie bychom našli mnoho teorií morálky a pohledů na to, co je, a co není morální. Stejně tak v oblasti psychologie je několik teorií morálního jednání. Pojem morálka se zpravidla používá ve dvojím smyslu. Ve smyslu normativním představuje to, co je z našeho vnitřního přesvědčení správné nebo naopak nepřijatelné. Případně to znamená i principy, podle kterých se má lidské jednání a rozhodování hodnotit. Dále pak ve smyslu popisném, kdy vyjadřuje to, co určitá společnost vyžaduje a co naopak odmítá a čím se členové této společnosti fakticky řídí.⁴

¹ Novák, Jaroslav. *Morálka – etika (Úvod)*. 1. vyd. Ústav pro učitelství vzdělávání na UK, 1971, 1 s.

² Kraus Jiří et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 2007, 218 s. ISBN 978-80-200-1351-4

³ Zubíková, Z., Drábová, R. *Společenské vědy v kostce pro střední školy*. Praha: Fragment, 2007, 18-19 s.

⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Mor%C3%A1lka> (19.3.2012)

Morálku, jejíž zásady lidé přijímají právě na základě vnější autority, kritizoval *Immanuel Kant*. Proti této heteronomní morálce staví morálku autonomní, která vychází z našeho vnitřního přesvědčení, kterou přijímáme dobrovolně a na základě vlastního rozumového náhledu. Podle Kanta je právě autonomie vůle nejvyšším principem mravnosti.⁵ Jeho hodnocení morálnosti vychází z motivů jednání, ne z jejich důsledků. Kant morálku opřel o předpoklady individuální lidské svobody, rozumnosti a rovnosti a vyjádřil ji obecnou formulí kategorického imperativu, který je základem přirozené morálky: „*jednej jen podle té maximy, o níž můžeš zároveň chtít, aby se stala obecným zákonem.*“⁶ Měli bychom tedy jednat podle zásady (maximy), která je nejen projevem naší autonomní vůle, ale zároveň by mohla být obecným zákonem. Kant dále říká: „*...jednej tak, abys používal lidství jak ve své osobě, tak i v osobě každého druhého vždy zároveň jako účel a nikdy pouze jako prostředek.*“⁷

Základní morální pravidla můžeme nalézt v mnoha kulturách a světových náboženstvích, jako takzvané Zlaté pravidlo:

„*Člověk se nemá vůči druhým chovat způsobem, který je mu samému proti mysli. To je jádro vší morálky. Všechno ostatní plyne ze sobecké žádostivosti.*“⁸

„*Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim*“⁹

Zlaté pravidlo znamená doporučení, abychom nečinili druhým lidem to, co sami nechceme. Pokud chceme být přijímáni, milováni a chápáni, pokud chceme, aby ostatní respektovali naše práva, potom bychom sami měli milovat ostatní lidi, přijímat je, chápat a respektovat jejich práva. Podle těchto a mnoha dalších pravidel však nejen často nejednáme. Zapomínáme i na to, že i děti jsou lidmi, a že i ony mají svá práva.

1.2 Vztahy morálky a psychologie

Podle *Rudolfa Kohoutka*¹⁰ racionální, uvážené a nesobeké morální činy nejsou nejčastější formou lidského chování. Lidské chování je často ovlivněno nejen instinkty, pudy

⁵ Kant Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. (Přel. Menzel, L.) Praha: Nakladatelství Svoboda, 1976, 92 s.

⁶ Tamtéž, 62 s.

⁷ Tamtéž, 75 s.

⁸ Mahábhárata. Anuśāsana parva, 113,8

⁹ Bible, Tob 4,15

¹⁰ Rudolf Kohoutek (1940) - český pedagogický psycholog a vysokoškolský učitel Masarykovy univerzity v Brně

a potřebami, ale také emocemi, afekty, city a egoistickými tendencemi. Motivačním systémem každé osobnosti je struktura základních osobních hodnot, která usměrňuje její rozhodování a jednání. V souladu s touto strukturou člověk vnímá sociálně, radí se se svým svědomím a utlumuje pudové tendence chování. Cílem každého z nás by mělo být, abychom jednali prosociálně, tedy ve prospěch druhého bez toho, abychom očekávali odměnu nebo sociální souhlas. Mravní výchova je pak vlastně výchovou charakteru a v dospělosti by měla přejít v autoregulaci.¹¹

V jedné americké výzkumné studii, která se opírá především o práci psychologů *E.A. Wynnea a K. Ryana*, je za východisko rozvoje charakteru považován morální kodex, který podle této studie obsahuje sedm charakterových rysů. „Člověk má být veden k tomu, aby se stával:

1. zodpovědným (svědomitým, rozvážným a důvěryhodným),
2. ohleduplným (respektujícím autoritu, korektním)
3. čestným (spolehlivým, poctivým a pravdomluvným),
4. oddaným (věrným, odvážným),
5. vytrvalým (usilovným a přičinlivým),
6. expresivním (vstřícným, otevřeným, spolupracujícím),
7. zdravě sebevědomým (s úctou k sobě samému, ale i sebekritickým).“¹²

Vývoj morálního charakteru je ovlivněn nejen věkem osobnosti a jejími individuálními zvláštnostmi, ale také normami dané společnosti, sociálním prostředím a výchovou, kdy podstatnou roli hraje rodina. Vývoj morálního usuzování probíhá pravděpodobně v určitých stupních. V jejich počtu a označení není doposud shoda.

1.3 Vývoj morálního usuzování

Vývojem morálního usuzování se zabýval také *Jean Piaget*. Domníval se, že porozumění morálním pravidlům a sociálním konvencím musí odpovídat celkové úrovni kognitivního vývoje dítěte. Dospěl k závěru, že chápání pravidel se vyvíjí v posloupnosti čtyř stádií.

¹¹<http://rudolfkohoutek.blog.cz/1001/psychologicka-doporuceni-pro-moralni-vychovu> (6.3.2012)

¹² Tamtéž

První stadium začíná podle Piageta ve věku jednoho a půl roku až dvou let, kdy děti začínají používat řeč. V tomto období si dítě hraje podle pravidel, která si samo stanovilo. Hra tak sice má určitý řád, ovšem dítě pravidla často libovolně mění. Zároveň tato pravidla neslouží žádnému skupinovému účelu.

Druhé stadium začíná na začátku pátého roku věku, kdy se u dítěte vyvine smysl pro povinnost dodržovat pravidla. Tato pravidla jsou pak dítětem pojmána jako absolutní morální imperativy určené nějakou autoritou, a není je tedy možné měnit. V tomto stadiu morálního usuzování děti posuzují činy především z hlediska jejich následků, než z hlediska záměrů, které k následkům vedly.

V období kolem sedmého roku věku dítěte začíná třetí stadium morálního vývoje. Dítě začíná uznávat, že některé společné dohody mohou být nejen libovolně stanoveny, ale také měněny, pokud s tím všichni zúčastnění souhlasí. V tomto období se dítě při morálním usuzování zaměřuje na subjektivní úvahy, jako je úmysl dané osoby.

Čtvrté stadium chápání morálních pravidel počíná ve dvanácti letech dítěte. Toto stadium je charakterizováno ideologickým způsobem morálního usuzování. Morální usuzování dítěte se v tomto období dotýká nejen osobních a interpersonálních situací, ale také širších sociálních problémů.¹³

Lawrence Kohlberg rozšířil Piagetovo pojetí morálního rozhodování na období adolescence a dospělosti. Na základě svých výzkumů určil šest vývojových stadií morálního úsudku, sdružených do tří úrovní: *předkonvenční*, *konvenční* a *postkonvenční*.

Předkonvenční úroveň morálky

V tomto období zatím není u dítěte vyvinutý smysl pro morálku, ale jeho chování může být tvarováno pouhým zpevňováním. Dítě neposuzuje dobro a zlo podle etického kodexu, ale podle vnějších důsledků.

orientace na trest – poslouchá příkazy, aby se vyhnulo trestu

orientace na odměnu – přizpůsobuje se, aby získalo odměnu

¹³ Atkinson, Rita L. et al. Psychologie. (Přel. Herman. E. et al.). Praha: Portál, 2003, 84-85 s. ISBN 80-7178-640-3

Konvenční úroveň morálky

V tomto období dítě považuje za správné to, co za správné považují ostatní. Chce plnit to, co od něj očekávají blízcí, co mu ukládají zákony. Objevuje se zde právní pozitivismus, kdy řádně nastolené zákony mají bezpodmínečnou platnost.

Orientace na to být hodným dítětem – přizpůsobuje se, aby se vyhnulo nesouhlasu ze strany druhých.

Orientace na autoritu – dodržuje zákony a sociální pravidla, aby se vyhnulo odsouzení ze strany autorit. Zároveň se však chce vyhnout vzniku vlastních pocitů viny že nedělá to, co je jeho povinností.

Postkonvenční úroveň morálky

V tomto období dochází k rozporu mezi pozitivistickým právem a právem, které stojí nad zákony. Je-li to možné, je zde preferován řád a zákony. Jedinec ví, že zákon nelze vzít do vlastních rukou. Nastane-li však velmi specifická situace, hledá alternativy jejího řešení.

Orientace na společenskou smlouvu – jedná podle principů, které jsou obecně uznávané jako podstatné pro veřejné blaho. Tyto principy podporuje, aby získal uznání od vrstevníků, a tím i sebe samého.

Orientace na univerzální etické principy – jedná podle samostatně zvolených etických principů, které si obvykle cení spravedlnosti, důstojnosti a rovnosti. Tyto principy podporuje, aby zabránil odsouzení sebe samého¹⁴.

„Ve stáří však u některých lidí dochází k *deterioraci* osobnosti, která se projevuje např. postupným rozpadem morálních zásad a vlastností i jiných vlastností osobnosti.“¹⁵

Z uvedeného je patrné, že u velmi malého dítěte sice není vyvinutý smysl pro morálku, ale jeho chování může být tvarováno učením. Postupně chce plnit to, co od něj očekávají blízcí, kteří jsou pro dítě zároveň identifikačním vzorem. Zde je třeba si uvědomit, že právě rodiče jsou těmi, kdo by měl být dítěti pozitivním identifikačním vzorem. Pokud chceme, aby naše děti jednaly morálně, musíme jim my rodiče jít příkladem. Kolik dětí ale i jejich rodičů považuje za normální ve škole opisovat a nepřijde jim to nemorální? Nemají pocit, že podvádějí, vždyť se to tak ve škole dělalo vždycky. Své egoistické tendence prosazujeme

¹⁴ Atkinson, Rita L. et al., op. cit. 13, 86 s.

¹⁵ op. cit. 11

na úkor zodpovědného morálního jednání. Pohoršuje nás korupce, krádež nebo násilí a neuvědomuje si, že to my jsme těmi, kdo k tomu přispívají. Je třeba, aby každý z nás začal kriticky nahlížet sám na sebe, aby každý z nás nejprve posoudil a zhodnotil své jednání dříve, než bude posuzovat druhé. Rozčilujeme se, že děti jsou nevychované, drzé, neohleduplné a kdoví jaké ještě, ale to my je vychováváme. Pokud děti nebudou mít v nás rodičích, učitelích a vychovatelích pozitivní identifikační vzor, odkud se mají naučit jednat morálně?

V díle *Jak milovat dítě J. Korczak*¹⁶ říká: „*Buď sám sebou – hledej vlastní cestu. Poznej sebe, než zatoužíš poznat děti. Než začneš dětem vymezovat jejich práva a povinnosti, uvědom si, jaké máš sám schopnosti. Sám jsi dítětem, které musíš nejprve ty poznat, vychovat a vzdělat.*“¹⁷

Člověk se mnohdy účelově chová tak, jak si myslí, že se od něj v dané situaci očekává. Chová se tak, jak předpokládá, že by se chovat měl. Není to tedy chování ryzí - morální, které by se mohlo stát (jak říká Kant) obecným zákonem. Je to jen přizpůsobení se situaci, divadlo. Hra, při které jsme najednou někým jiným. Jsme jiní – lepší. Za masku schováme vše špatné. I tohle je identifikační vzor, který mnohdy dítěti předáváme. Korczak řekl: „*Vlastní vady a trestuhodné činy ukryváme. Děti mají zakázáno nás kritizovat, mají zakázáno všimnout si našich špatných návyků, zlovyků a slabůstek. Předstíráme dokonalost. Pod hrozbou nejtěžší urážky bráníme tajemství vládnoucího klanu, kasty zasvěcených – vyvolených k vyšším cílům. Pouze dítě smí být beze studu obnaženo a postaveno na pranýř.*“¹⁸

¹⁶ Janusz Korczak (matriční kniha uvádí, že se narodil 22. července roku 1878, ale připouští i rok 1879, zahynul asi 6. – 8. srpna 1942 ve vyhlazovacím táboře Treblinka) Vlastním jménem Henryk Goldszmit, polský lékař, pedagog a spisovatel.

¹⁷ Korczak, Janusz. Jak kochać dziecko. In Pisma wybrane I. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1978, 198 s. Zam. nr 46/78-S-98/346. „Bądź sobą - szukaj własnej drogi. Poznaj siebie, zanim zechcesz dzieci poznać. Zdaj sobie sprawę z tego, do czego sam jesteś zdolny, zanim dzieciom pocznesz wykreślać zakres ich praw i obowiązków. Ze wszystkich sam jesteś dzieckiem, które musisz poznać, wychować i wykształcić przede wszystkim.“

Janovský, Julius. Jak milovat dítě. In Janusz Korczak lékař, pedagog a spisovatel. (Přel. Futerová. Hana) Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 48 s.

¹⁸ Korczak, Janusz. Prawo dziecka do szacunku. In Pisma wybrane I. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1978, 65 s. Zam. nr 46/78-S-98/346. „Ukrywamy własne wady i karygodne czyny. Nie wolno dzieciom krytykować, nie wolno dostrzegać naszych przywar, nałogów i smieszności. Posuzujemy na doskonałość. Pod groźbą najwyższej urazy bronimy tajemnic panującego klanu, kasty wtajemniczonych – poświęconych w wyższe zadania. Tylko dziecko wolno obnażyć bezwstydnie i postawić pod pręgierz.“

Janovský, Julius. Právo dítěte na úctu. In Janusz Korczak lékař, pedagog a spisovatel. (Přel. Futerová. Hana) Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 179 s.

1.4 Vztahy morálky a práva

Lidské chování může být hodnoceno také podle právních norem. Právní norma lidem nejen určité chování přikazuje, zakazuje či dovoluje, ale zpravidla toto chování také hodnotí. Právo je systém dvouhodnotový. Hodnoty, které zná, dělí na to, co je dovoleno a co je zakázáno. Tento hodnotící systém však nevypovídá nic o morální hodnotě chování. V právu se často vyskytuje pojem *dobré mravy*. Tento pojem sice se systémem morálky souvisí, ale není s ním totožný. Hlavní rozdíl spočívá v tom, že dobré mravy netvoří společenský normativní systém, ale jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací, odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti.

Právo kdysi vzniklo ze společného mravu a morálky, které byly postupem času systematicky sjednocovány a upravovány do úředně předepsaných norem - právních předpisů. Přesto morálka a právo představují dva odlišné druhy závazných pravidel.

Pojmem morálky jsem se již zabývala v úvodní kapitole. Morální normy nejsou na rozdíl od norem právních formálně publikovány, bývají méně určité. K jejich prosazení stát nepropůjčuje mocenské donucení. Donucení je zde dáno veřejným míněním a to zejména veřejným opovržením nebo veřejným povzbuzením.¹⁹

¹⁹ Knapp, Viktor. Teorie práva. Praha: C.H.Beck, 1995, 80-85 s. ISBN 80-7179-028-1.

2. Práva dítěte

2.1 Úmluva o právech dítěte

Základní podmínkou všestranného rozvoje dětí je důsledné dodržování jejich práv. Práva dítěte zakotvuje kromě jiných právních norem také *Úmluva o právech dítěte (The Convention on the Rights of the Child)*, která byla přijata OSN na svém Valném shromáždění v New Yorku dne 20. listopadu 1989.

Ústava České republiky (zák. č. 1/1993 Sb.) ve svém článku 10 stanoví, že vyhlášené a ratifikované mezinárodní smlouvy, jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu. Protože bývalá ČSFR ratifikovala Úmluvu o právech dítěte, stala se tato tedy součástí našeho právního řádu a s ohledem na tzv. recepční normu (zák. č. 3/1993 Sb.) následně i součástí právního řádu České republiky. Úmluva je součástí našeho ústavního pořádku.

Je mezinárodně právním dokumentem, který spojuje různé kategorie lidských práv: občanská, politická, hospodářská, sociální a kulturní. Dítě zde již není chápáno pouze jako subjekt péče a ochrany, ale také jako subjekt občanských a politických práv. Jeho práva jsou formulována od základních minimálních práv, zabezpečujících jeho přežití, až po aktivní práva, která vyjadřují možnosti dítěte aktivně rozhodovat samo o sobě, v závislosti zejména na jeho věku.²⁰

Úmluva je tvořena třemi částmi. Kromě preambule ji tvoří hmotně právní normy (část I – čl. 1 – 41) a procesní pravidla, která zajišťují realizaci hmotně právních norem (část II a III – čl. 42-54). Hmotně právní normy je možné rozčlenit do čtyř základních oblastí vyjadřujících potřeby dítěte, a to na práva týkající se:

- přežití (survival),
- rozvoje (development),
- ochrany (protection),
- účasti (participation).

Úvodní články první části zdůrazňují zákaz diskriminace, což zavazuje státy k povinnosti chránit každé dítě. Dítětem je pro účely Úmluvy chápána každá lidská bytost mladší osmnácti

²⁰ Hrušáková, Milana. *Dítě, rodina, stát. (Úvahy nad právním postavením dítěte)*. Brno: Masarykova univerzita, 1993, 32 s. ISBN 80-210-0694-3

let, pokud není zletilosti dosaženo dříve. Předním hlediskem při veškerých postupech, týkajících se dětí, musí být nejlepší zájem dítěte.²¹

Podívejme se blíže na jednotlivá práva dítěte, která jsou v Úmluvě uvedena. Současně zůstaňme u členění práv podle oblastí vyjadřujících potřeby dítěte. Základní minimální právo je *právo na přežití*, vrozené právo na život a rozvoj, dále pak právo dítěte na zajištění zdravotního stavu nejvýše dosažitelné úrovně a využívání léčebných a rehabilitačních ústavů. Zároveň do této skupiny můžeme přiřadit právo na životní úroveň nezbytnou pro tělesný, psychický, duchovní, mravní a sociální rozvoj. Okruh těchto práv je spjatý s právy, která zajišťují zdárný rozvoj dítěte.

Mezi *práva na rozvoj* náleží právo přístupu k informacím, právo na vzdělání, právo na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající věku dítěte. Velmi důležitá jsou také práva dítěte na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. Rodiče či jiní zákonní zástupci dítěte mají právo a povinnost vést dítě při výkonu těchto práv způsobem, který je v souladu s rozvíjejícími se schopnostmi dítěte. Do této skupiny práv patří také právo na výchovu, která směřuje k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání, rozumových a fyzických schopností a k přípravě na zodpovědný život ve svobodné společnosti.

Jedním ze základních cílů Úmluvy je ochrana dítěte. *Ochranná práva* směřují jednak obecně k poskytnutí ochrany před porušením všech práv dítěte, uvedených v Úmluvě, ale také k ochraně před všemi formami vykořisťování a krutosti. Patří sem i zneužití justice a trestního práva, ochrana před všemi formami sexuálního zneužívání, obchodováním s dětmi a před narkotickými a psychotropními látkami. Současně pod tato práva patří i právo dítěte na život v rodině se svými rodiči a práva dětí, které vyžadují navíc další speciální ochranu. Jsou to děti handicapované, děti se statutem uprchlíka, děti zbavené rodinného prostředí apod.²²

Možnost zapojovat se do společenského života a dění zprostředkovávají dítěti *participační práva*. Tato práva umožňují dítěti svobodně vyjadřovat vlastní názory ve všech věcech, které se ho dotýkají, včetně práva být slyšeno v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká. Názorům dítěte musí být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a zralosti. S tím souvisí také právo na svobodu sdružování a pokojného shromažďování.²³

²¹ Jílek, Dalibor. Stručná geneze mezinárodní ochrany dítěte. In Právník č.4, 1990, 370 – 371 s.

²² Hrušáková, Milana. op. cit. 20, 33 s.

²³ Jílek, Dalibor. op. cit. 21, 371 s.

Jak jsem se již zmínila, předním hlediskem při veškerých postupech týkajících se dětí, musí být podle Úmluvy nejlepší zájem dítěte. Co je však nejlepším zájmem dítěte? V okamžiku, kdy dítě musí být při rozhodování zastoupeno a rozhoduje za něj vnější autorita, kterou jsou jeho zákonní zástupci nebo státní orgány, budou skutečně prosazovat zájmy dítěte nebo své vlastní? „*Dospělým se zdá, že nás znají dobře. Co může být na dítěti tak zajímavého? Krátce žilo, málo ví, málo chápe. A každý zapomněl, jaký byl jako dítě, a myslí si, že teprve nyní je nejchytřejší.*“²⁴ Zájmy dítěte mohou být odlišné od zájmů jeho zákonných zástupců či zájmů společnosti reprezentované státem. Budou ti, kteří dítě zastupují, respektovat jeho přání ?

Názor a přání dítěte by při rozhodování měly být vnímány vždy jako důležitý činitel. Ne vždy však ten, kdo o dítěti rozhoduje, dojde k názoru, že se shodují s jeho nejlepším zájmem. Může se proto stát, že při rozhodování ve věci, která se dítěte dotýká, bude rozhodnuto odchylně od jeho přání. V takovém případě by mělo být dítěti vysvětleno, proč nebylo rozhodnuto v souladu s jeho názorem a jak přijaté opatření odpovídá jeho nejlepšímu zájmu.²⁵

Úmluva jasně říká, že dítě má právo na svobodu myšlení, že má právo svobodně vyjadřovat vlastní názory ve všech věcech, které se ho dotýkají, že názorům dítěte se musí věnovat patřičná pozornost, odpovídající jeho věku a zralosti. Do jaké míry však respektujeme tato práva? Jak mnohdy nahlížíme na dítě? „*Dítě není vojákem, nebrání vlast, i když trpí spolu s ní. Není třeba dbát na jeho mínění, protože není voličem – nevyhrožuje, nežádá, nic neříká. Je slabé, malé, ubohé, závislé – občanem se teprve stane. Chápané, drsné, kruté – vždy jen podceňované. Usmrkanec, jenom dítě, budoucí člověk, nikoliv dnešní. Opravdovým se teprve stane.*“²⁶ Rodiče či jiní zákonní zástupci dítěte mají právo a povinnost vést dítě při výkonu jeho práv způsobem, který je v souladu s rozvíjejícími se schopnostmi dítěte. Nepodléhají však děti mnohdy pouze autoritě rodičů?

²⁴ Korczak, Janusz. *Kiedy znów bede maly*. In *Pisma wybrane III*. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1978, 307 s. Zam. nr 49/78-S-98/367. „Dorosłym się zdaje, że dobrze nas znają. Co tam w dziecku może być ciekawego? Mało żyło, mało wie, mało rozumie. Bo każdy zapomni, jaki był dzieckiem, i myśli, że teraz dopiero najmadrzejszy.“

Janovský, Julius. *Když budu znovu malý*. In Janusz Korczak lékař, pedagog a spisovatel. (Přel. Futerová. Hana) Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 165 s.

²⁵ Hořínová, Anna. *Dítě a rodina*. In *Studie o právech dítěte*. Brno: Česko – britská o.p.s. 2011, 276 s. ISBN: 978-80-260-0377-9

²⁶ Korczak, Janusz., op. cit. 18, 57 s. „Dziecko nie jest żołnierzem, nie broni ojczyzny, choć wraz z nią cierpi. O opinię nie trzeba się ubiegać, bo nie jest wyborcą: nie grozi, nie żąda, nie mówi. Słabe, małe, biedne, zależne – dopiero będzie obywatelem. Pobłażliwe, szorstkie, brutalne, a zawsze lekceważenie. Smarkacz, dziecko tylko, przysły człowiek, nie terazniejszy. Będzie dopiero naprawdę.“ Janovský, Julius., op. cit. 18, 173 s.

2.2 Práva dítěte z pohledu Janusze Korczaka

Otázkami práv dítěte se zabýval také Janusz Korczak. V knize *Jak kochać dziecko* uvažuje o tom, že: „...prvním, nesporným právem je právo dítěte na vyjadřování svých myšlenek, činících osud v našich úvahách a rozhodnutích o něm. Když dosáhne ocenění a důvěry, když samo věnuje důvěru a poví, co je jeho právem – bude méně záhad a chybování.“²⁷ Korczak zde formuluje myšlenku, že dítě má právo na vyjádření vlastního mínění.

Velkou váhu také přikládá budování vzájemné důvěry mezi dítětem a tím, kdo jej vychovává. Důvěra dítěte je podle Korczaka naším nejlepším vysvědčením. V souvislosti s důvěrou pak nalézá také právo dítěte na tajemství.

„Jestliže ti dítě svěřuje tajemství, těš se z toho, protože jeho důvěra je nejvyšší odměnou, nejlepším vysvědčením. Ale nevy nucuj je, protože dítě má právo na tajemství, nevy nucuj je ani prosbami, ani lstí, ani hrozbou – všechny způsoby budou stejně nevhodné – nepřiblíží, spíše ti dítě vzdálí.“²⁸

Korczak dále nalézá tři zásadní práva dítěte, která jsou vzájemně provázána:

- Právo dítěte na smrt. (*Prawo dziecka do śmierci.*)
- Právo dítěte na dnešní den. (*Prawo dziecka do dnia dzisiejszego.*)
- Právo dítěte, aby bylo tím, čím je. (*Prawo dziecka, by było tym, czym jest.*)²⁹

Právo dítěte na smrt se nevztahuje ke svévolné smrti, ani ke smrti, která je způsobena nedostatkem rodičovského dohledu. Toto právo souvisí s životem, který je v rukou dítěte. Právo dítěte na smrt končí tam, kde začíná hranice bezprostředního nebezpečí života. Každé dítě si tuto hranici musí v sebeurčení vlastního života uvědomovat.³⁰ Korczak upozorňuje

²⁷ Korczak, Janusz., op. cit. 17, 112 s. „...pierwszym, niespornym jest prawo dziecka do wypowiedzenia swych myśli, czynnego udziału w naszych o nim rozważaniach i wyrokach. Gdy dorosniemy do szacunku i ufności, gdy samo zaufa i powie, co jest jego prawem – mniej będzie zagadek i błędów.“

²⁸ Korczak, Janusz., op. cit. 17, 230 s. „Jeśli dziecko zawiera ci tajemnicę, ciesz się, bo jego zaufanie – to najwyższa nagroda, najlepsze świadectwo. Ale nie wymuszaj, bo ono ma prawo do tajemnicy: nie wymuszaj ani prośbą, ani podstępem, ani groźbą, wszystkie sposoby będą jednakowo niegodne – nie zbliżą; raczej oddalą cię od wychowanka.“

Janovský, Julius., op.cit. 17, 66 s.

²⁹ Korczak, Janusz., op. cit. 17, 112 s

³⁰ Jílek, Dalibor. Práva dítěte v kontextu. In Studie o právech dítěte. Brno: Česko – britská o.p.s. 2011, 23-24 s. ISBN: 978-80-260-0377-9

na skutečnost, že v obavě ze smrti dítěte, doslova „rveme“ dítě životu. Ze strachu před smrtí dítěte, nedovolujeme dítěti žít.³¹ Poukazoval na to, že není možné dětem odstraňovat z jejich životní cesty překážky, ale je třeba nechat je tyto překážky překonávat, mít radost z jejich zdolání a umožnit jim tak plně se rozvíjet v osobnost.³²

Korczak zároveň říká, že jsme líní hledat to pěkné v dnešním dni – v přítomnosti. Staráme se o to, co bude. Aby už dítě chodilo, aby už mluvilo. Náš zásadní pohled na dítě: dítě není a bude, neví a bude vědět, nemůže a teprve bude moci – nutíme ho do neustálého očekávání a neumožňujeme mu žít přítomností. Korczak kritizuje také přemíru příkazů a zákazů, kterými nemyslíme ani tak na zdraví a dobro dítěte, ale na náš prospěch a naše pohodlí.³³ „Unavuje nás dítě živé, halasné, zvědavé života a jeho tajemství, otravují nás dětské otázky a údiv, objevy a pokusy často s pochybným výsledkem. Jsme méně často poradci a utěšiteli, častěji přísnými soudci.“³⁴ Dítě má podle Korczaka také právo, aby bylo tím, čím je. Má právo být dítětem.

K těmto právům přidává ještě právo dítěte na úctu. Tomuto právu věnuje celou svou knihu se stejným názvem *Pravo dziecka do szacunku*. Byl přesvědčen o tom, že dítě má být aktivním subjektem lidských práv a jako takové má i právo na úctu. „Požadujme úctu k jasným očím, hladkým skráním, mladému snažení a důvěře. Oč je ctihodnější pohaslý pohled, zbrázděné čelo, drsné šediny, schýlená rezignace?“³⁵

Korczak děti nepodceňoval, byly pro něj přirozenou součástí společnosti a jejich život byl složkou života celé společnosti. Svět dospělých a dětí chápal jako dva rozdílné světy, které jsou však ve vztahu k lidské společnosti rovnocenné.³⁶ „Dítě nepřemýšlí méně, chudším způsobem, hůře než dospělí, ono přemýšlí jinak. V našem myšlení jsou obrazy vybledlé

³¹ Korczak, Janusz., op. cit. 17, 114 s.

³² Janovský, Julius. Janusz Korczak lékař, pedagog a spisovatel. (Přel. Futerová. Hana) Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 32 s.

³³ Korczak, Janusz., op. cit. 17, 115 s.

³⁴ Korczak, Janusz., op. cit. 18, 62 s. „Nuży nas ruchliwe, hałasliwe, ciekawe życia i jego zagadek, męczą pytania i zdziwienia, odkrycia i próby z niefortunnym częstokroć wynikiem. Rzadziej doradcy i pocieszyciele, częściej surowi sędziowie.“

Janovský, Julius., op. cit. 18, 176 s.

³⁵ Korczak, Janusz., op. cit. 18, 78 s. „Żądajmy szacunku dla jasnych oczu, gładkich skróni, młodego wysiłku i ufności. Czym bardziej czcigodne przygasłe spojrzzenie, sfałdowane czoło, szorstka siwizna, pochylona rezygnacja?“

Janovský, Julius., op. cit. 18, 191 s.

³⁶ Janovský, Julius., op. cit. 32, 22 s.

a potrhané, pocity matné, zaprášené. Dítě přemýšlí citem, nikoliv intelektem.“³⁷ Podle Korczaka má dítě právo na svébytné postavení ve společnosti a na stejné podmínky k životu jako mají dospělí. Dětský svět pokládal za autonomní a plnoprávný celek, rovný se světem dospělých.

V roce 1926 začal Korczak vydávat časopis pro děti a mládež *Maly Przegląd*, jehož přispěvateli byli mladí lidé. Tento časopis vycházel jednou týdně jako příloha deníku *Nasz Przegląd* a mladí tak měli možnost vyjádřit své názory a myšlenky. Korczak přičítal také důležitou výchovnou roli dětskému kolektivu. V Domově sirotků i v Našem domově vybudoval samosprávu dětského kolektivu, která se skládala z rady, kamarádského soudu a dětského sněmu. Činnost těchto orgánů přispívala k aktivitě dětí a jejich samostatnému přístupu k práci.³⁸ Zároveň tak poskytl insticucionální rozměr právu dítěte na vyjádření vlastního mínění.³⁹

Účast dítěte v rozhodovacích procesech je velice důležitá a měla by probíhat nejen uvnitř malé sociální skupiny, jako je například rodina, ale také ve vztahu ke státu a k celé společnosti. Na základě studia ekologických organizací z celého světa, které úspěšně zapojily do své činnosti mladé lidi, sestavil v devadesátých letech 20. století Roger A. Hart⁴⁰ žebříček participace (*Ladder of Participation*). Hart zpracoval osm hlavních způsobů, kterými lze zapojit děti a mladé lidi do rozhodování. Každý způsob odpovídá jedné příčce osmistupňového žebříčku. S každou vyšší příčkou se postupně zvyšuje aktivní zapojení dětí a mladých lidí do rozhodování. První tři příčky reprezentují formu neúčasti, poslední tři příčky obecně představují partnerství mladých lidí (i dětí) a dospělých, přičemž nejvyšší příčka je vrcholnou formou účasti.⁴¹

³⁷ Korczak, Janusz., op. cit. 17, 308 s. „ Dziecko nie mniej, nie ubożej, nie gorzej myśli niż dorośli, ono inaczej myśli. W naszym myśleniu obrazy są spłowiałe i postrzępione, uczucia matowe, zapyłone. Dziecko myśli uszuciem, nie intelektem.“

Janovský, Julius., op.cit. 17, 113 s.

³⁸ Janovský, Julius., op. cit. 32, 29 s

³⁹ Jílek, Dalibor., op. cit. 30, 24 s.

⁴⁰ Roger A. Hart (1950) je profesorem na City University of New York

⁴¹ http://www.youthrights.net/index.php?title=Ladder_of_Youth_Participation (28.3.2012)

Roger Hartův žebřík participace mladých lidí: (*Roger Hart's Ladder of Young People's Participation*)

1. Mladí lidé jsou manipulováni (*Young people are manipulation*)

Dospělí manipulují s mladými lidmi a zároveň předstírají, že jejich rozhodování je inspirováno mladými lidmi.

2. Mladí lidé jsou dekorací (*Young people are decoration*)

Dospělí používají mladé lidi k dekoraci své činnosti. Přítomnost mladých lidí se považuje za vše, co je nezbytné, aniž by byla posílena aktivní účast mladých na rozhodování. V tomto případě dospělí nepředstírají, že rozhodování je inspirováno mladými lidmi.

3. Mladí lidé se projevují (*Young people tokenized*)

Mladým se zdá, že mají možnost účasti. Ve skutečnosti má však jejich hlas jen malý nebo nemá žádný význam pro to, co dělají nebo jak se zapojí.

4. Mladí lidé jsou přiřazeni a informováni (*Young people assigned and informed*)

Mladí lidé jsou účelově vázáni a zároveň jsou o tom informováni. Mladým lidem je přiřazena konkrétní role a jsou informováni o tom, jak a proč jsou zapojeni.

5. Mladí lidé jsou konzultováni a informováni (*Young people consulted and informed*)

Mladí lidé se účastní určitých projektů či programů. Mají možnost přispívat svými radami, nápady. Jsou informováni o tom, jak bude jejich „vstup“ použit a jaké jsou výsledky rozhodnutí ze strany dospělých.⁴²

⁴² http://www.youthrights.net/index.php?title=Ladder_of_Youth_Participation (28.3.2012)

<http://2ndmileleadership.blogspot.com/2010/11/roger-harts-ladder-of-young-peoples.html> (21.1.2012)

6. Mladí lidé pokračují v projektech zahájených dospělými, následuje společné rozhodování (*Young people adult-initiated, shared decisions with young people*)

V tomto případě jsou projekty nebo programy zahájeny ze strany dospělých, ale rozhodování je sdíleno s mladými lidmi.

7. Mladí lidé vedou a zahajují akci (*Young people lead & initiate action*)

Mladí lidé zahajují a řídí projekt nebo program. Dospělí již nejsou v pozici autority, jsou pouze zapojeni v podpůrné roli.

8. Mladí lidé a dospělí mají rozhodovací podíl (*Young people & adults share decision - making*)

Toto je nejvyšší příčka, nejvyšší forma participace. Mladí lidé iniciují projekty či programy a rozhodování se rozdělí mezi mladé lidi a dospělé. Tento stupeň participace vyžaduje vědomé úsilí všech účastníků k překonání všech překážek. Mladí lidé mají zároveň možnost poučit se z životních zkušeností a odborných znalostí dospělých. Všichni jsou uznáváni pro účast a výsledky. Mladí jsou si s dospělými rovni, jsou partnery.⁴³

Zde se nabízí otázka, zda je skutečně reálné dosáhnout tohoto nejvyššího stupně participace. Mohou skutečně mladí lidé a děti rozhodovat společně s dospělými, a to na úrovni partnerských vztahů? Domnívám se, že to možné je. Podstatnou roli zde hraje nejen náš vztah k dětem, ale také to, jakým způsobem děti vychováváme.

⁴³ Op. cit. 42

2.3 Práva dítěte a jejich zdůvodnění

Další, doposud nezodpovězenou otázkou zůstává, zda skutečně každé právo dítěte má svůj morální základ a důvod. Zodpovědět tuto otázku není snadné, neboť morálka je souhrnem hodnotících zvyků, názorů, hodnot, pravidel a norem, které jsou historicky a kulturně proměnlivé. Každá kultura má tedy na jednotlivá práva dítěte nepochybně svůj vlastní pohled. Úmluva je právním dokumentem, který spojuje různé kategorie lidských práv. Práva dítěte jsou zde formulována od základních minimálních práv zabezpečujících jeho přežití, až po aktivní práva, která vyjadřují možnosti dítěte aktivně rozhodovat samo o sobě. Práva dítěte lze rozčlenit do čtyř základních oblastí vyjadřujících *potřeby dítěte*, a to na práva týkající se přežití, rozvoje, ochrany a účasti, přičemž tato práva jsou vzájemně provázána.

Nahlédněme nyní na potřeby dítěte z pohledu humanistické psychologie. *Carl Rogers*⁴⁴ věřil, že člověk má vrozenou tendenci k pohybu směrem k růstu, zralosti a pozitivní změně, že rostoucí organismus usiluje o naplnění svého potenciálu v rámci hranic dědičnosti. Tuto sílu nazval tendence k aktualizaci.⁴⁵ S psychologií Carla Rogerse se v mnoha směrech překrývá psychologie *Abrahama Maslowa*⁴⁶, který vyvinul svoji vlastní teorii. Předpokládal, že existuje *hierarchie lidských potřeb*, která stoupá od základních biologických potřeb ke složitějším motivům. Ty se stávají důležitými tehdy, když jsou uspokojeny základní potřeby. Potřeby na jedné úrovni musí být podle Maslowa alespoň částečně uspokojeny dříve, než se potřeby na následující vyšší úrovni stanou důležitými determinantami jednání. Nejvyšší motiv – seberealizaci - lze naplnit pouze po uspokojení všech ostatních potřeb.⁴⁷

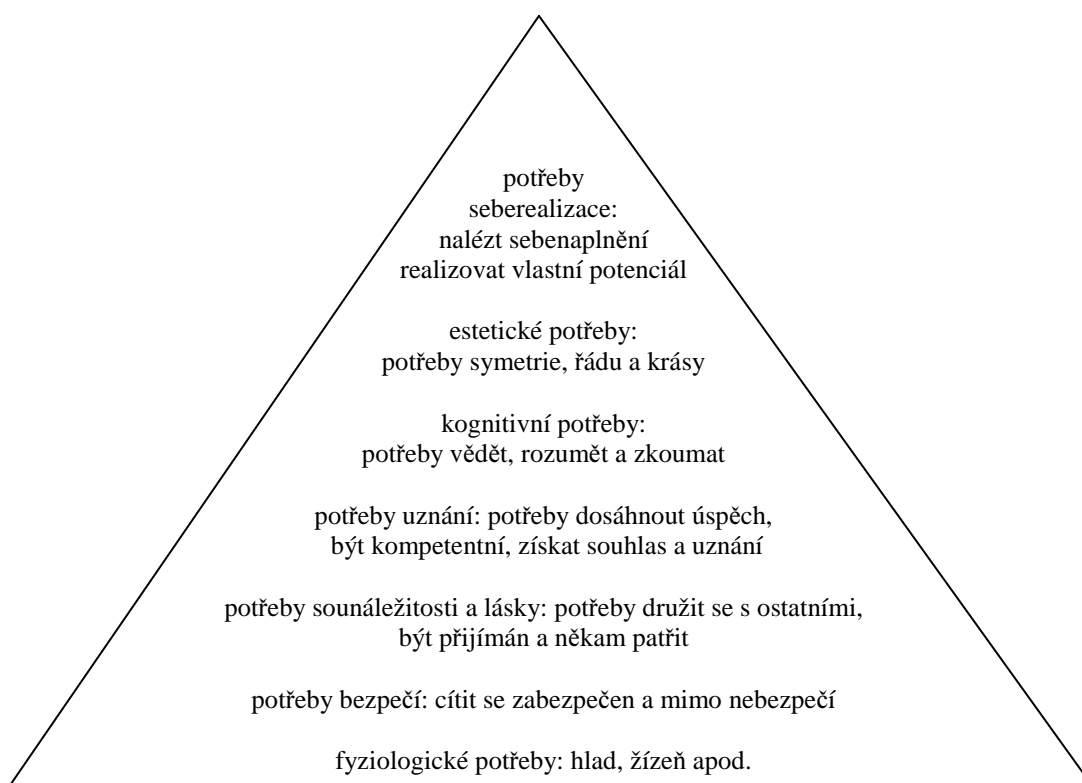
⁴⁴ Carl Rogers (1902 – 1987) – americký psycholog, jeden z nejvýznamnějších představitelů humanistické psychologie

⁴⁵ Atkinson, Rita L. et al., op. cit. 13, 468 s.

⁴⁶ Abraham Harold Maslow (1908 – 1970) – americký psycholog, jeden z nejvýznamnějších představitelů humanistické psychologie

⁴⁷ Atkinson, Rita L. et al., op. cit. 13, 472 s.

Podívejme se nyní blíže na Maslowovu pyramidu potřeb:⁴⁸

Pokud vycházím ze skutečnosti, že práva dítěte vyjadřují potřeby dítěte, a potřeby dítěte jsou bezesporu lidskými potřebami, pak je podle mého vnitřního přesvědčení správné, a tedy i důvodné, aby dětem náležela nejen veškerá práva, která jsou zakotvena v Úmluvě o právech dítěte, ale také práva, která jsou formulována Korczakem.

⁴⁸ Tamtéž 472 s.

3. Výchova dětí v souladu s jejich právy

Jak již bylo uvedeno, dítě má podle Úmluvy právo na výchovu, která směřuje k rozvoji jeho osobnosti, jeho nadání, k rozvoji jeho rozumových a fyzických schopností a k přípravě na zodpovědný život ve svobodné společnosti. Jakým způsobem tedy nejlépe vychovat naše děti?

Janusz Korczak své zkušenosti z výchovné práce shromažďoval a na jejich základě koncipoval pedagogické zásady výchovy dětí bez rodinného zázemí. Jako pedagog dával přednost cílevědomému výchovnému působení před spontánní činností dětí. Snažil se nalézt takové metody pedagogické práce, které by děti dovedly k tomu, aby se samy, uvědoměle, přiměřeným, ale tvůrčím způsobem podílely na řešení vlastních záležitostí a tím vychovávaly i samy sebe.⁴⁹

3.1 Pozitivní rodičovství

Součástí výchovy dítěte by mělo být především vytvoření bezpečného a podnětného prostoru, ve kterém může dítě vyrůstat a učit se postupně vytvářet vazby k širší společnosti. Výchova dítěte je ústavně zakotveným právem rodičů, jemuž odpovídá právo dítěte na rodičovskou výchovu.⁵⁰ Právem rodičů nepochybně je, zvolit metody a prostředky výchovy a určovat její směr tak, aby nebyla v rozporu s nejlepším zájmem dítěte.⁵¹ Na výchovu dětí jsme však ve svém životě připravováni velmi málo. Jednáme spíše intuitivně a silně nás ovlivňují vzory, které jsme přebrali (byť nevědomě) od svých rodičů.

V současné době je za optimální přístup pro výchovu dětí v rodině považováno tzv. *pozitivní rodičovství*. Pozitivní výchova je založena na vztahu lásky mezi rodičem a dítětem, podpoře zdravého vnímání sebe samotného ze strany dítěte, na prevenci nevhodného chování dítěte a na účinném řešení problémových situací, které je založeno na vzájemném respektování rodičů a dítěte. Rodič je zde v pozici průvodce dítěte na jeho cestě, během které dítě vyžívá a stává se dospělým.⁵²

⁴⁹ Janovský, Julius., op. cit. 32, 29 s.

⁵⁰ Srovnej čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod

⁵¹ Hořínová, Anna., op. cit 25, 245 s.

⁵² Čapek, Jan. Čapková, Markéta. Pozitivní výchova sourozenců v rodině. Praha: Portál. 2010, 7 s. ISBN 978-80-7367-779-4

3.2 Povzbuzování dítěte a jeho základní potřeby

Pozitivní rodičovství je založeno na principu demokratické výchovy, která vychází z individuální psychologie Alfréda Adlera. Adler kladl při výchově dětí velký důraz na jejich povzbuzování, kterým poukazujeme na pozitivní a silné stránky osobnosti dítěte. Dospělý dodává dítěti odvalu a podporuje růst jeho sebedůvěry. Podle Adlera vyplývají problémy člověka z pocitu méněcennosti, který může dítě získat dvěma způsoby. V prvním případě proto, že nemá možnost dělat něco samo. Je rodičem rozmazlováno nebo příliš ochraňováno. Ve druhém případě je to z důvodu zanedbávání, odmítání dítěte a nedostatku péče, kterou potřebuje.⁵³

Povzbuzováním rodiče budují u dětí sebejistotu a sebedůvěru, protože tím uspokojují všechny tři základní potřeby dítěte:

- *potřebu bezpečí a vazby (být milován),*
- *potřebu cítit se schopným,*
- *potřebu sounáležitosti (patřit do rodiny).⁵⁴*

Mnohdy však rodiče promítají do dítěte vlastní potřeby a opomíjejí jeho skutečné základní potřeby. Podporují v dítěti vůli, místo aby mu dali víc bezpečí. Ustupují mu, aby mu ukázali lásku, ačkoliv ono potřebuje hranice, v nichž by se mohlo rozvíjet.⁵⁵

Základní potřeby dítěte musí být uspokojeny a nesmějí zůstat nenasyceny. To platí v první řadě o základní *potřebě bezpečí a vazby*. Pro rozvoj osobnosti má vytvoření dostatečné vazby a uspokojení základní potřeby bezpečí v rozhodujícím období života hlavní význam. Pokud děti cítí, že jsou milovány, mají pocit jistoty a bezpečí. Bez vazby se nemůže uskutečnit odpoutání. Jiřina Prekopová⁵⁶ k tomu říká: „Jen tehdy, když dítě získalo základní důvěru, může později důvěřovat druhým lidem a rozvíjet sebedůvěru. Jestliže dostalo dostatečné

⁵³ Op. cit. 47, 9 s.

⁵⁴ Tamtéž 78 s.

⁵⁵ Prekopová, Jiřina. Malý tyran. Co vlastně děti potřebují. (přeložila Zdena Lomová). Praha: Portál. 1995, 90 s. ISBN 80-85282-56-9

⁵⁶ Jiřina Prekopová (1929) německá psycholožka českého původu, zabývající se duševním vývojem dítěte

množství lásky, může také později dávat lásku dál. Jestliže poznalo ze strany rodičů pevný postoj, bude moci jednou rozvinout vlastní vnitřní pevný postoj a bude ho schopno nabídnout druhým.“⁵⁷

Pocit, že *jsou schopné*, mohou děti získat na základě sebedůvěry. Musí věřit svým schopnostem. Je třeba vést děti, aby dělaly věci samostatně, zároveň však projevit zájem o to, co se naučily, co vědí a znají. Chyby by měly být brány jako příležitost k učení.

Potřeba sounáležitosti se projevuje ve snaze každého jedince někam patřit, náležet do společenství, kterým je pro dítě rodina. Děti mohou pocítit, že *patří do rodiny* a že mohou přispívat k jejímu dobru, když se k nim budeme chovat s respektem. Měli bychom děti vést k zodpovědnosti, ptát se na jejich návrhy, brát vážně jejich názory a zvažovat je. Pokud se k dětem budeme takto chovat, je velká pravděpodobnost, že děti pak budou prokazovat respekt a úctu i vůči nám.⁵⁸

3.3 Demokratická výchova

Jak jsme již uvedli, demokratická výchova je tedy založena na povzbuzování. Rodič přijímá dítě takové jaké je a projevuje mu důvěru, aby si mohlo vyzkoušet činnosti, které chce dělat. Všimá si přitom jeho pokroku a úsilí aby mělo možnost zažít úspěch a zvýšilo si sebevědomí. Tato výchova je založena na respektující komunikaci. Rodič s dítětem nehovoří jako nadřízený s podřízeným, ale jako partner s rovnocenným partnerem, který má právo mít podobné potřeby a pocity jako dospělí. Dítěti má být umožněno vyjádřit názor na situaci, na to, co se mu nelíbí a co by chtělo změnit. Rodič by měl připustit diskusi, vysvětlovat svá rozhodnutí, neměl by je kárat, používat nálepkování, urážení, odmítat názory a pocity dítěte. Měl by mu naslouchat. Pokud rodič udělá při jednání s dítětem chybu, je důležité, aby se za ni dokázal dítěti omluvit. Tím se dítě učí chápat, že chyby může dělat každý. Pokud v rodině existuje respektující komunikace, dítě se naučí spolupracovat, vážit si samo sebe a brát v potaz druhé a jejich názory.⁵⁹

Dítě se učí za podpory rodiče také samostatnému řešení problémů. Nejde o udělování rad nebo vymyšlení hotových řešení za dítě, ale o vedení dítěte, aby si našlo možnosti řešení samo. Je třeba ho naučit, aby samo domýšlelo možné následky jednotlivých možností

⁵⁷ Op. cit. 50, 63 s.

⁵⁸ Op. cit. 47, 78 s.

⁵⁹ Tamtéž 14 s.

a nakonec se pro některou z nich rozhodlo. Rodič pak může dítěti pomoci posoudit, nakolik bylo řešení účinné a nakolik dítě dosáhlo vytyčeného cíle. Tento způsob řešení problémů pomáhá dítěti najít modely, které uplatní i v budoucnu. Tím se dítě stává samostatným a dokáže s rozvahou řešit své problémy.⁶⁰

Důležitým přínosem v demokratické výchově je metoda logických důsledků, která slouží jako alternativa trestů používaných u autoritativního stylu výchovy. Je založena na volbě dítěte pro některou z navržených možností. Rodič respektuje potřeby dítěte a současně dbá, aby uvedené možnosti byly v souladu s předem stanovenými pravidly nebo nechá dítě, aby samo navrhlo možnosti – opět tak, aby vyhovovaly potřebám obou stran. Dětem je tak dána možnost rozhodnout se a zároveň nést důsledky svých rozhodnutí. Z důsledků se pak děti mohou poučit, a využít toho, až se do podobné situace dostanou v budoucnu. Používání této metody je samozřejmě třeba přizpůsobit věku dítěte.⁶¹

Životní styl, který si dítě již během prvních let svého života osvojí, závisí právě na způsobu výchovy používaném jeho rodiči. Jaký životní styl by tedy měla mít rodina, aby její působení bylo plně akceptováno dítětem?

Pozitivní rysy takové rodiny shrnuje *Jiří Pelikán*⁶² do šestnácti bodů:

1. Milující, laskavé, chápající, ale přitom náročné působení na osobnost dítěte.
2. Působení vycházející z pochopení individuality daného dítěte a tuto individualitu respektující.
3. Sjednání rodičů i starších sourozenců v hlavních požadavcích na dítě při respektování stanovisek druhého partnera (neměnit jeho rozhodnutí i v případě nesouhlasu s ním, ale bez přítomnosti dítěte konzultovat vše mezi rodiči a snažit se o sblížení stanovisek k výchově).
4. Na dítě se dívat jako na partnera interakce, ne jako na její objekt.
5. Přednost by měla mít výchova akční, ve společných činnostech, ne „výchova“ verbální.

⁶⁰ Op. cit. 47, 15 s.

⁶¹ Tamtéž, 85 s.

⁶² Jiří Pelikán (1932) v současné době působí na katedře pedagogiky Filozofické fakulty UK v Praze, je autorem řady knih z oblasti teorie výchovy a metodologie pedagogiky

6. Požadavky na dítě by měly být podloženy jeho zkušeností, nebo by se o jeho chápání měly alespoň opírat tak, aby je pochopilo z logiky situace, ne pouze z verbálního pokynu dospělého.
7. Přiměřenost požadavků vzhledem ke skutečným schopnostem a předpokladům dítěte (nepřepínat, nepřeceňovat, ale také nepodceňovat).
8. S narůstáním práv dítěte rostou i jeho povinnosti a odpovědnost vůči rodině, jeho podíl na chodu rodiny.
9. Významná je otevřená atmosféra, která dává dítěti pocit jistoty, protože zná „pravidla hry“.
10. V rodině nachází dítě oporu, ví, že se může se svými problémy svěřit a bude dost trpělivosti k naslouchání i ochoty pomoci, nachází zde i citovou odezvu.
11. Rodiče berou problémy svých dětí i když se jim zdají nepodstatné vážně, protože pro děti jsou jejich problémy stejně závažné, jako pro dospělé ty jejich.
12. Výchova v rodině vytváří atmosféru, v níž se děti učí svobodě (myšlení, rozhodování, jednání), ale i odpovědnosti.
13. Spolu s tím se děti učí samostatnosti, rodiče nedělají za ně činnosti, které jsou schopné vykonat samy.
14. Rodina je primárním prostředím pro získávání sociální zkušenosti v komunikaci s druhými, kde se děti učí respektovat druhé, tolerovat je, chápat jiné názory, obhajovat názory své, pomáhat potřebným, nést spoluzodpovědnost, kooperovat, řídit i podřídit se.
15. Správná výchova v rodině neodstraňuje z cesty dítěte překážky, pokud jsou v jeho silách, ale učí jej, jak se s nimi vypořádat, jak překonat i sebe sama (vůle, houževnatost).
16. Rodina je také primárním prostředím, které působí na utváření obrazu světa ve vědomí dítěte, systém hodnot a preferencí, životní orientace.⁶³

V klimatu rodiny, která by měla základní atributy blízké těm výše naznačeným, jsou dány všechny předpoklady, k tomu, aby zde vyrůstala nezávislá osobnost, která si bude vážit sebe i druhých.

⁶³ Pelikán, Jiří. Výchova jako teoretický problém. Ostrava: Amosium, 1995, 189 s. ISBN 80-85498-27-8

4. Charakteristika a cíl empirického šetření

Na základě teoretického zpracování dané problematiky bylo cílem zjistit:

- zda a do jaké míry jsou děti ovlivněny rodiči nebo kamarády při rozhodování, jak naloží se svým volným časem
- zda rodiče respektují právo dětí na svobodné vyjádření názoru ke způsobu trávení svého volného času,
- srovnat pohled rodičů a dětí na dané otázky.

Při vytyčování cíle empirické části práce jsem vycházela z participačních práv dítěte, zejména pak z práva dítěte svobodně vyjadřovat vlastní názory ve všech věcech, které se ho dotýkají.

Cílem empirické části práce bylo nahlédnutí do vztahů dětí a jejich rodičů a srovnání, nakolik jsou děti ovlivněny ze strany rodičů při výkonu svých práv.

V dlouhodobější perspektivě spatřuji cíl empirického projektu v přínosu poznatků této problematiky pro oblast sociální pedagogiky i rodiče.

4.1 Realizace výzkumu

Výzkum probíhal ve školním roce 2011/2012 na II. stupni Základní školy v Oslavanech, okr. Brno-venkov.

5. Metodologický přístup

5.1 Výzkumné hypotézy

V návaznosti na teoretickou část této práce byly formulovány hypotézy, jejichž stěžejním cílem bylo zjistit:

- zda rodiče respektují právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení jeho volného času.

Byly stanoveny následující hypotézy:

H1 – Většina dětí si myslí, že rodiče nerespektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

H2 – Většina rodičů si myslí, že respektují právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

5.2 Popis výzkumného vzorku

Základním souborem výzkumu byli žáci II. stupně základní školy, respektive žáci pátých až osmých ročníků ve věku 11 až 14 let. Výzkum probíhal ve II. pololetí školního roku 2011/2012. Jednalo se o klasickou základní školu, kterou navštěvují žáci z města a dále také žáci dojíždějící z okolních obcí.

Vzorek, na kterém byl realizován výzkum, nebyl vytvořen záměrným výběrem. Velikost vzorku byla 164 žáků (81 dívek a 83 chlapců) a 128 jejich rodičů (63 rodičů dívek a 65 rodičů chlapců).

Do projektu byli zařazeni všichni žáci pátých až osmých tříd ve věku 11 až 14 let a jejich rodiče, kteří byli ochotni se šetření zúčastnit.

Předvýzkum byl proveden u jednotlivců shodného věku, tito žáci však nejsou zařazeni v hlavním souboru.

5.3 Metody a techniky zkoumání

Byl použit nestandardizovaný dotazník (viz příloha 1, 2), vytvořený na základě údajů z prostudované literatury. Cílem bylo získat:

- základní informace o osobě dítěte (věk a pohlaví),
- základní přehled, který by bylo možné kvantifikovat,
- možnost pracovat s větším množstvím dat.

Otázky mají uzavřenou a polouzavřenou formu. Dotazník se skládá ze tří okruhů otázek. První jsou zaměřeny na osobnost dítěte – jeho věk a pohlaví. Druhá část analyzuje detailněji, zda rodiče respektují právo dítěte svobodně vyjádřit jeho názor ke způsobu trávení svého volného času a třetí část zkoumá vzájemný vztah dětí a jejich rodičů. Respondenti vyplňovali dotazníky anonymně, uváděli pouze věk a pohlaví dítěte.

Administrace dotazníku probíhala následovně: zkoumané osobě byl předložen dotazník, po přečtení otázek zakroužkovala odpověď, kterou si zvolila. Pro vyhodnocení nestandardizovaného dotazníku jsem použila manuál vlastní konstrukce. Při jeho tvorbě jsem čerpala z odborné literatury.

5.4 Zpracování výstupů výzkumu

5.4.1 Kvantitativní interpretace výsledků výzkumu

Dotazník byl nejprve zpracován pomocí čárkovací metody. Zjištěné hodnoty četností (N_i) byly poté přepočteny na relativní četnosti (f_i) pomocí vzorce:

$$f_i = (N_i / N) \cdot 100 (\%)$$

Použitými výzkumnými technikami jsem shromáždila základní údaje, které bylo nutné statisticky zpracovat. Zpracování utříděných dat bylo provedeno na základě kvantitativní (statistické) analýzy.

O tom, co budou děti dělat ve volném čase se rozhodují:

- a) samy
- b) po poradě s rodiči
- c) podle přání rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

V následujících tabulkách četností je možné porovnat preference jednotlivých odpovědí.

V tabulce 1.1 jsou znázorněny odpovědi dívek. Dívky se rozhodují samy nebo po poradě s rodiči, přičemž ve věku 14 let již značně převažuje samostatné rozhodování (92%). Ve věku 11 a 12 let také uvádějí jiný způsob rozhodování, než jim byl v nabídce odpovědí předložen (11%, 3%). Přání rodičů nebo ostatních kamarádů nemá na jejich rozhodování vliv (0%).

V tabulce 1.2 jsou znázorněny odpovědi chlapců. Rovněž chlapci se většinou rozhodují sami (47 – 81%) nebo po poradě s rodiči (13 – 43%). Ve věku 11 let se shodně jako dívky v 10% rozhodují jinak, než je uvedeno v nabídce. Na rozdíl od dívek se však při rozhodování řídí také přáním rodičů (0 – 8 %) nebo se rozhodují podle ostatních kamarádů (0 - 9 %).

Tabulka 1.1

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	E
11	12	4	0	0	2	67	22	0	0	11
12	16	13	0	0	1	54	43	0	0	3
13	12	8	0	0	0	60	40	0	0	0
14	12	1	0	0	0	92	8	0	0	0

Tabulka 1.2

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	11	7	1	0	2	52	33	5	0	10
12	10	9	0	2	0	47	43	0	9	0
13	14	8	2	1	0	56	32	8	4	0
14	13	2	0	1	0	81	13	0	6	0

Rodiče dívek se podle údajů v tabulce 1.3 převážně domnívají, že se dívky rozhodují po poradě s nimi, dále pak samy. Samostatné rozhodování u dívek převažuje ve věku 14 let (90%). Ve věku 12 let se objevuje také rozhodování podle přání rodičů (9%) a jiný způsob rozhodování, a sice i ve věku 13 let.

Rodiče chlapců se podle údajů v tabulce 1.4 převážně domnívají, že chlapci se rozhodují po poradě s nimi (57 – 83%) a to i ve věku 14 let (57%) nebo se rozhodují sami (17 – 43%). Jiné možnosti rodiče ne zvolili.

Tabulka 1.3

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	E	a	b	c	d	e
11	4	11	0	0	0	27	73	0	0	0
12	8	12	2	0	1	35	52	9	0	4
13	5	9	0	0	1	33	60	0	0	7
14	9	1	0	0	0	90	10	0	0	0

Tabulka 1.4

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	E	a	b	c	d	e
11	3	15	0	0	0	17	83	0	0	0
12	5	21	0	0	0	19	81	0	0	0
13	4	10	0	0	0	29	71	0	0	0
14	3	4	0	0	0	43	57	0	0	0

V dalších tabulkách jsou hodnoty četností shrnuty za dívky v tabulce 1.5, za chlapce v tabulce 1.6. Hodnoty četností za rodiče dívek jsou uvedeny v tabulce 1.7 a za rodiče chlapců v tabulce 1.8.

Tabulka 1.5

Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
52	26	0	0	3	64	32	0	0	4

Tabulka 1.6

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
48	26	3	4	2	58	31	4	5	2

Tabulka 1.7

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
26	33	2	0	2	41	53	3	0	3

Tabulka 1.8

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
15	50	0	0	0	23	77	0	0	0

Shrnutí:

O tom, co budou dělat ve volném čase, se děti rozhodují především samy (61%), dále pak po poradě s rodiči (31%). Ve 3% děti uvádějí, že se rozhodují podle ostatních kamarádů nebo jinak, 2% dětí se rozhoduje podle přání rodičů. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 1.9 a graficky na obr. 1.

Rodiče si myslí, že o tom, co budou dělat ve volném čase, se děti rozhodují především po poradě s nimi (65%), dále pak samy (31%). Ve 2% rodiče uvádějí, že se děti rozhodují podle přání rodičů nebo jinak. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 1.10 a graficky na obr. 2.

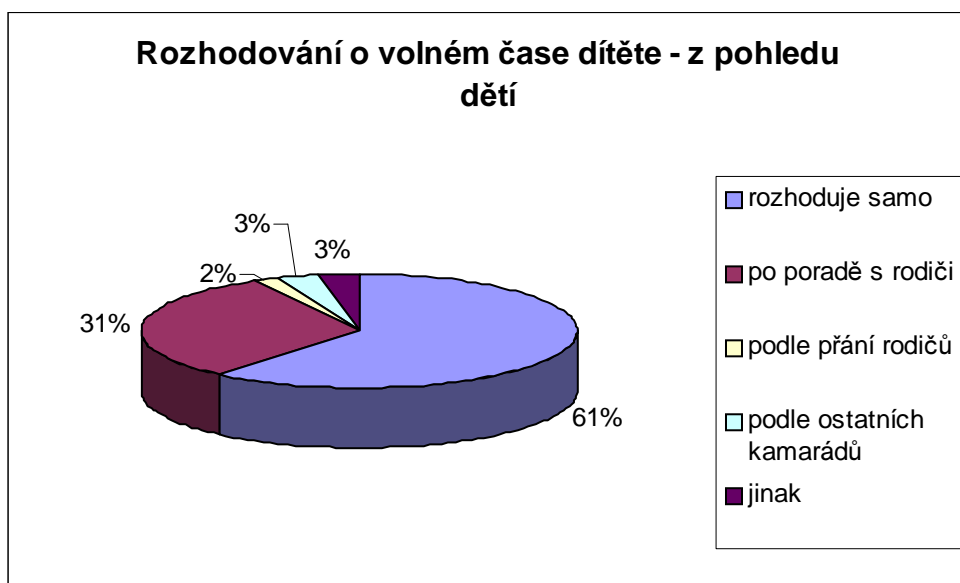
Tabulka 1.9

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
100	52	3	4	5	61	31	2	3	3

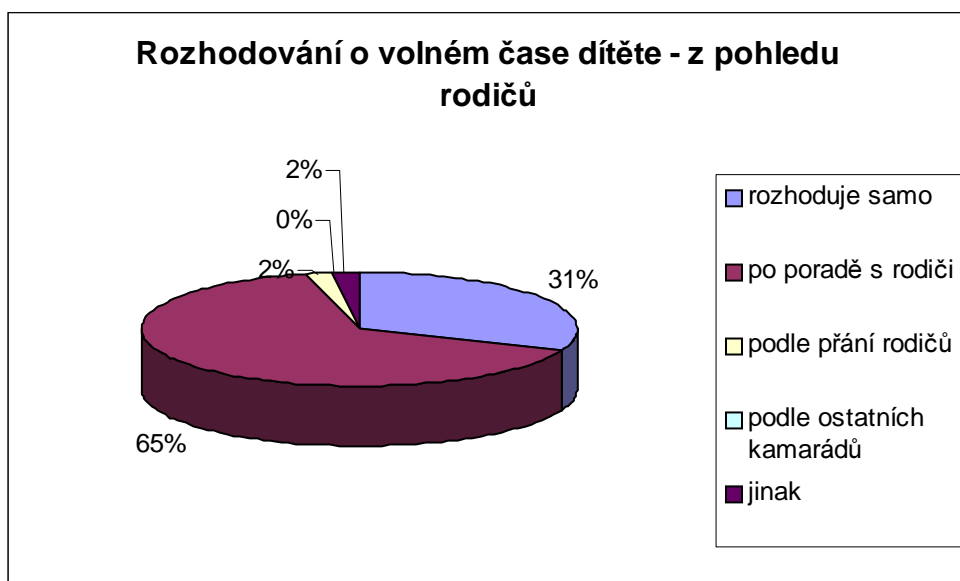
Tabulka 1.10

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
41	83	2	0	2	31	65	2	0	2

Obrázek 1:

Obrázek 2:

O tom, s kým se děti kamarádí rozhodují:

- a) samy
- b) po poradě s rodiči
- c) podle přání rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

V následujících tabulkách četností je možné porovnat preference jednotlivých odpovědí.

V tabulce 2.1 jsou znázorněny odpovědi dívek. Dívky ve věku 12 – 13 let ve 100% uvádějí, že o tom, s kým se kamarádí, se rozhodují samy, dívky ve věku 11 let tuto odpověď zvolily v 94%, pouhých 6% dívek ve věku 11 let uvedlo, že se rozhodují po poradě s rodiči.

V tabulce 2.2 jsou znázorněny odpovědi chlapců. Chlapci ve věku 12 a 14 let ve 100% uvádějí, že o tom s kým se kamarádí rozhodují sami. Ostatní chlapci se rozhodují sami v 84 - 95%. Někteří se rozhodují po poradě s rodiči, podle přání rodičů nebo podle ostatních kamarádů 0 – 8 %.

Tabulka 1.1

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	17	1	0	0	0	94	6	0	0	0
12	30	0	0	0	0	100	0	0	0	0
13	20	0	0	0	0	100	0	0	0	0
14	13	0	0	0	0	100	0	0	0	0

Tabulka 2.2

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	20	0	0	1	0	95	0	0	5	0
12	21	0	0	0	0	100	0	0	0	0
13	21	2	1	1	0	84	8	4	4	0
14	16	0	0	0	0	100	0	0	0	0

Rodiče dívek se podle údajů v tabulce 2.3 pouze u jedenáctiletých dívek ve 100% domnívají, že o tom, s kým se kamarádí, rozhodují dívky samy. U dívek ve věku 12 – 14 let část rodičů (10 – 20%) uvádí, že se dívky rozhodují po poradě s nimi.

Rodiče chlapců se podle údajů v tabulce 2.4 převážně domnívají, že chlapci se rozhodují sami (64 – 94%) nebo po poradě s nimi (6 – 36%).

Tabulka 2.3

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	15	0	0	0	0	100	0	0	0	0
12	20	3	0	0	0	87	13	0	0	0
13	12	3	0	0	0	80	20	0	0	0
14	9	1	0	0	0	90	10	0	0	0

Tabulka 2.4

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	17	1	0	0	0	94	6	0	0	0
12	23	3	0	0	0	88	12	0	0	0
13	9	5	0	0	0	64	36	0	0	0
14	6	1	0	0	0	86	14	0	0	0

V dalších tabulkách jsou hodnoty četností shrnuty za dívky v tabulce 2.5, za chlapce v tabulce 2.6. Hodnoty četností za rodiče dívek jsou uvedeny v tabulce 2.7 a za rodiče chlapců v tabulce 2.8.

Tabulka 2.5

Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
80	1	0	0	0	99	1	0	0	0

Tabulka 2.6

Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
78	2	1	2	0	95	2	1	2	0

Tabulka 2.7

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
59	4	0	0	0	94	6	0	0	0

Tabulka 2.8

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
55	10	0	0	0	85	15	0	0	0

Shrnutí:

O tom, s kým se kamarádí, se děti podle svého vyjádření rozhodují především samy (96%), podle 2% dětí po poradě s rodiči. Podle přání rodičů a podle ostatních kamarádů se rozhoduje 1% dětí. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 2.9 a graficky na obr. 3.

Rodiče uvádějí shodně s dětmi, že o tom, s kým se děti kamarádí, si rozhodují především samy (89%), dále pak po poradě s rodiči (11%). Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 2.10 a graficky na obr. 4.

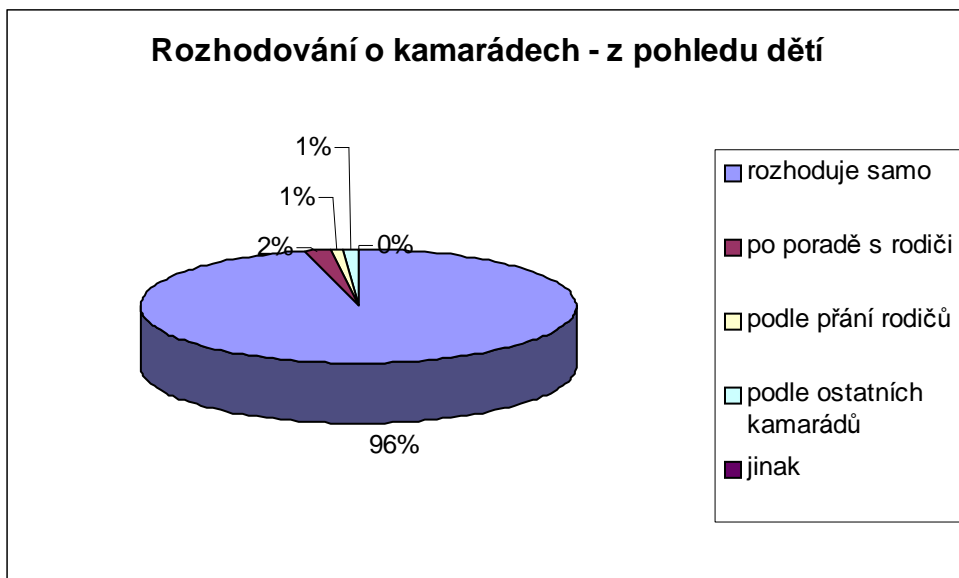
Tabulka 2.9

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
158	3	1	2	0	96	2	1	1	0

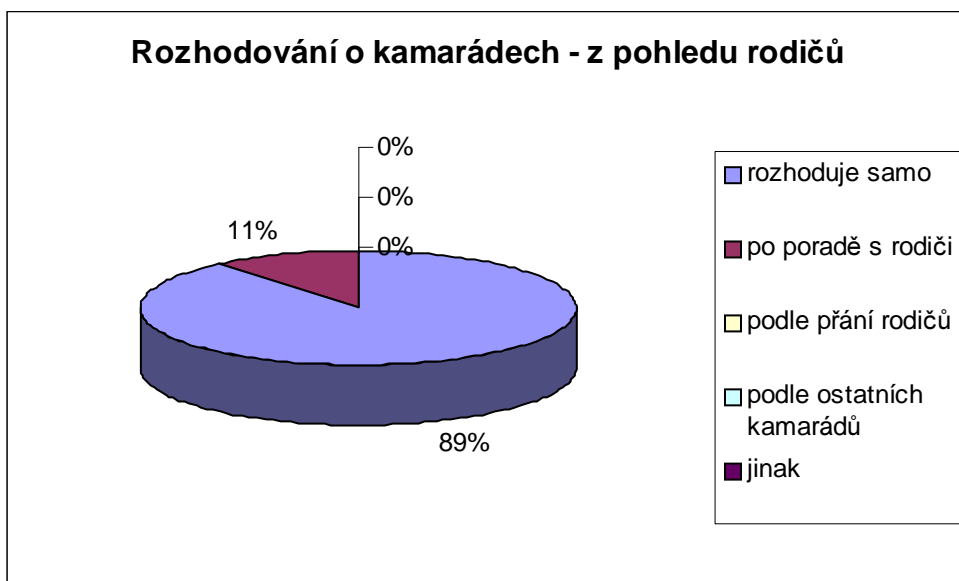
Tabulka 2.10

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
114	14	0	0	0	89	11	0	0	0

Obrázek 3:

Obrázek 4:

O tom, zda budou trávit volný čas u počítače, se děti rozhodují:

- a) samy
- b) po poradě s rodiči
- c) podle přání rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

V následujících tabulkách četností je možné porovnat preference jednotlivých odpovědí.

V tabulce 3.1 jsou znázorněny odpovědi dívek. Podle dívek ve věku 11 let tráví většina z nich volný čas u počítače po poradě s rodiči (56%). Dívky ve věku 12 – 13 let uvádí, že o volném čase, který stráví u počítače, rozhodují samy (55 - 84%), dále pak po poradě s rodiči (8 - 40%). Část z nich tráví volný čas u počítače podle přání rodičů (5 – 11%), část podle ostatních kamarádů (0 – 5%) nebo jinak (0 – 3%).

V tabulce 3.2 jsou znázorněny odpovědi chlapců, kteří uvádějí, že se rozhodují sami (56 – 82%). Výjimku tvoří chlapci ve věku 13 let, kteří se sami rozhodují pouze ve 28%. Tato věková skupina vykazuje největší vliv rodičů, neboť po poradě s rodiči se rozhoduje 56% chlapců a 16% z nich podle přání rodičů. Žádný z chlapců se nerozhoduje podle ostatních kamarádů.

Tabulka 3.1

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	E	a	b	c	d	e
11	5	10	2	1	0	28	56	11	5	0
12	18	9	2	0	1	60	30	7	0	3
13	11	8	1	0	0	55	40	5	0	0
14	11	1	1	0	0	84	8	8	0	0

Tabulka 3.2

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	12	7	1	0	1	57	33	5	0	5
12	12	6	1	0	2	56	29	5	0	10
13	7	14	4	0	0	28	56	16	0	0
14	13	1	1	0	1	82	6	6	0	6

Rodiče dívek v tabulce 3.3 uvedli, že dívky ve věku 11 – 13 let tráví volný čas u počítače především po poradě s nimi (57 – 80%). Pouze dívky ve věku 14 let se podle rodičů v 80% rozhodují samy, ve 20% po poradě s rodiči. Část rodičů také uvedla, že dívky tráví čas u počítače podle přání rodičů (0 – 7 %) nebo jinak (0 – 9%).

Rodiče chlapců podle údajů v tabulce 3.4 převážně uvádějí, že chlapci se rozhodují nejčastěji po poradě s nimi (42 – 72%). Přibližně stejná část rodičů uvedla, že se chlapci rozhodují sami (7 – 29%) nebo podle jejich přání (6 – 29%). U chlapců ve věku 11 let uvedlo 11% rodičů, že se rozhodují jinak.

Tabulka 3.3

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	2	12	1	0	0	13	80	7	0	0
12	7	13	1	0	2	30	57	4	0	9
13	3	10	1	0	1	20	66	7	0	7
14	8	2	0	0	0	80	20	0	0	0

Tabulka 3.4

Věk	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
11	2	13	1	0	2	11	72	6	0	11
12	3	21	2	0	0	11	81	8	0	0
13	1	10	3	0	0	7	72	21	0	0
14	2	3	2	0	0	29	42	29	0	0

V dalších tabulkách jsou hodnoty četností shrnuty za dívky v tabulce 3.5, za chlapce v tabulce 3.6. Hodnoty četností za rodiče dívek jsou uvedeny v tabulce 3.7 a za rodiče chlapců v tabulce 3.8.

Tabulka 3.5

a	Četnost N_i					Relativní četnost f_i				
	b	c	d	e	a	b	c	d	e	
45	28	6	1	1	56	35	7	1	1	

Tabulka 3.6

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
44	28	7	0	4	53	34	8	0	5

Tabulka 3.7

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
20	37	3	0	3	31	59	5	0	5

Tabulka 3.8

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
8	47	8	0	2	12	73	12	0	3

Shrnutí:

O tom, zda budou trávit volný čas u počítače, se děti podle svého vyjádření rozhodují nejčastěji samy (54%), dále po poradě s rodiči (34%). Podle přání rodičů se rozhoduje 8% dětí, jinak 3% a podle ostatních kamarádů 1% dětí. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 3.9 a graficky na obr. 5.

Rodiče na rozdíl od dětí uvádějí, že volný čas u počítače tráví děti po poradě s nimi (65%), dále pak samy (22%). Podle přání rodičů se rozhoduje 9% dětí a 4% se rozhodují jinak. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 3.10 a graficky na obr. 6.

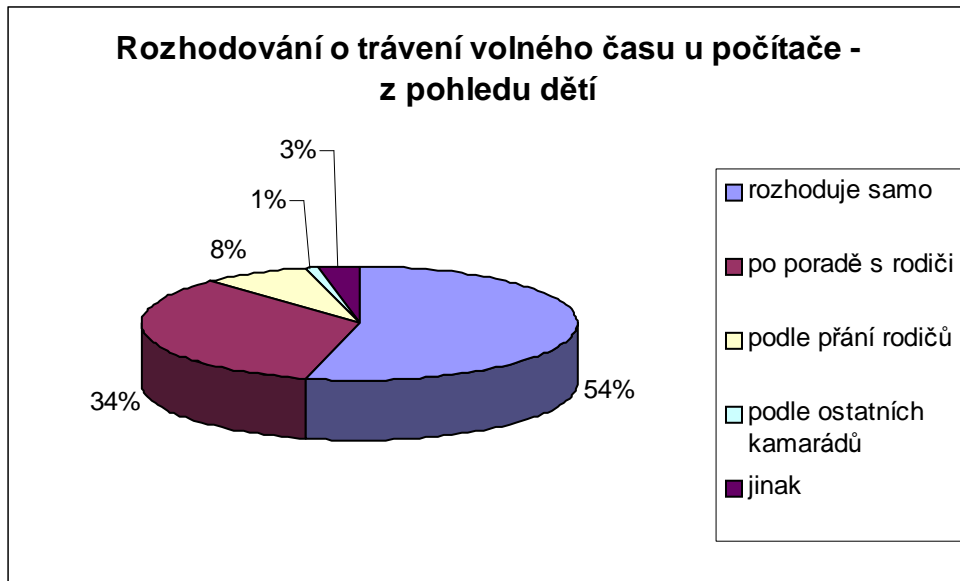
Tabulka 3.9

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
89	56	13	1	5	54	34	8	1	3

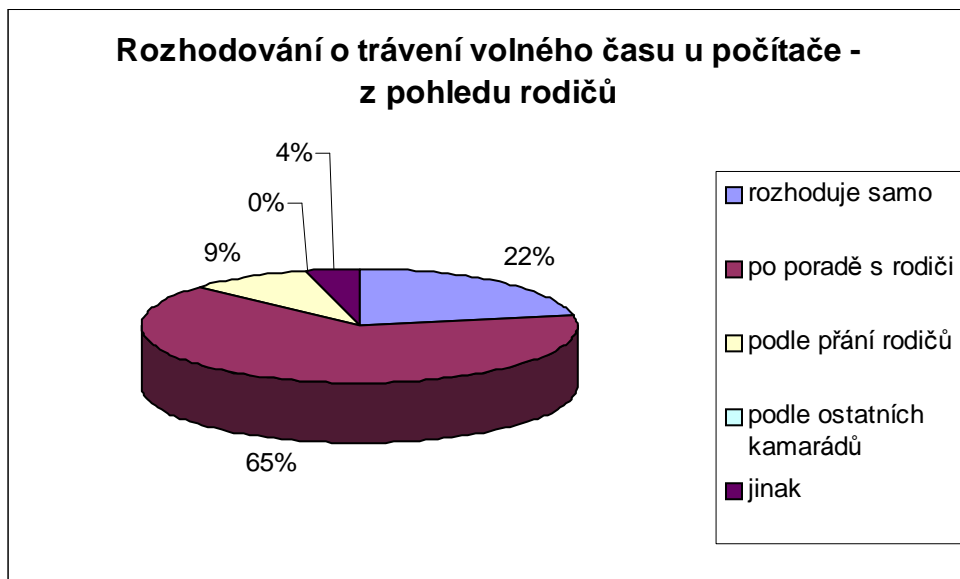
Tabulka 3.10

Četnost Ni					Relativní četnost fi				
a	b	c	d	e	a	b	c	d	e
28	84	11	0	5	22	65	9	0	4

Obrázek 5:

Obrázek 6:

Děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině:

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

V následujících tabulkách četností je možné porovnat preference jednotlivých odpovědí.

V tabulce 4.1 jsou znázorněny odpovědi dívek. Většina všech dívek si myslí, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině 70 – 95%. Část dívek uvádí, že toto právo děti nemají 0 – 15%, nebo že neví 5 – 23%.

V tabulce 4.2 jsou znázorněny odpovědi chlapců. Většina všech chlapců si myslí, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině 57 - 88%. Část chlapců uvádí, že toto právo děti nemají 0 – 14%, nebo že neví 10 – 29%.

Tabulka 4.1

Věk	Četnost N_i			Relativní četnost f_i		
	a	b	c	a	B	c
11	14	0	4	78	0	22
12	21	2	7	70	7	23
13	19	0	1	95	0	5
14	10	2	1	77	15	8

Tabulka 4.2

Věk	Četnost N_i			Relativní četnost f_i		
	a	b	c	a	B	c
11	12	3	6	57	14	29
12	18	1	2	85	5	10
13	22	0	3	88	0	12
14	13	0	3	81	0	19

Rodiče dívek ve věku 11 – 13 let ve 100% uvedli, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině. Rodiče dívek ve věku 14 let si to myslí v 90%, zbylých 10% uvádí, že děti toto právo nemají. – viz. tabulka 4.3

Rodiče chlapců ve věku 11, 12 a 14 let ve 100% uvedli, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině. Rodiče chlapců ve věku 13 let si to myslí v 93%, 7% uvádí, že neví, zda děti mají toto právo. – viz. tabulka 4.4

Tabulka 4.3

Věk	Četnost Ni			Relativní četnost fi		
	a	b	c	a	B	c
11	15	0	0	100	0	0
12	23	0	0	100	0	0
13	15	0	0	100	0	0
14	9	1	0	90	10	0

Tabulka 4.4

Věk	Četnost Ni			Relativní četnost fi		
	a	b	c	a	B	c
11	18	0	0	100	0	0
12	26	0	0	100	0	0
13	13	0	1	93	0	7
14	7	0	0	100	0	0

V dalších tabulkách jsou hodnoty četností shrnuty za dívky v tabulce 4.5, za chlapce v tabulce 4.6. Hodnoty četností za rodiče dívek jsou uvedeny v tabulce 4.7 a za rodiče chlapců v tabulce 4.8.

Tabulka 4.5

a	Četnost Ni			Relativní četnost fi		
	b	c	a	b	c	
64	4	13	79	5	16	

Tabulka 4.6

a	Četnost Ni			Relativní četnost fi		
	b	c	a	b	c	
65	4	14	78	5	17	

Tabulka 4.7

Četnost Ni			Relativní četnost fi		
a	b	c	a	b	c
62	1	0	98	2	0

Tabulka 4.8

Četnost Ni			Relativní četnost fi		
a	b	c	a	b	c
64	0	1	98	0	2

Shrnutí:

Šetřením bylo zjištěno, že 79% dětí si myslí, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině. Dalších 5% dětí si myslí, že toto právo děti nemají, 16% dětí uvádí, že neví. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 4.9 a graficky na obr. 7.

Rodiče v 98% uvádějí, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině. Další 1% rodičů si myslí, že toto právo děti nemají, 1% rodičů uvádí, že neví. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 4.10 a graficky na obr. 8.

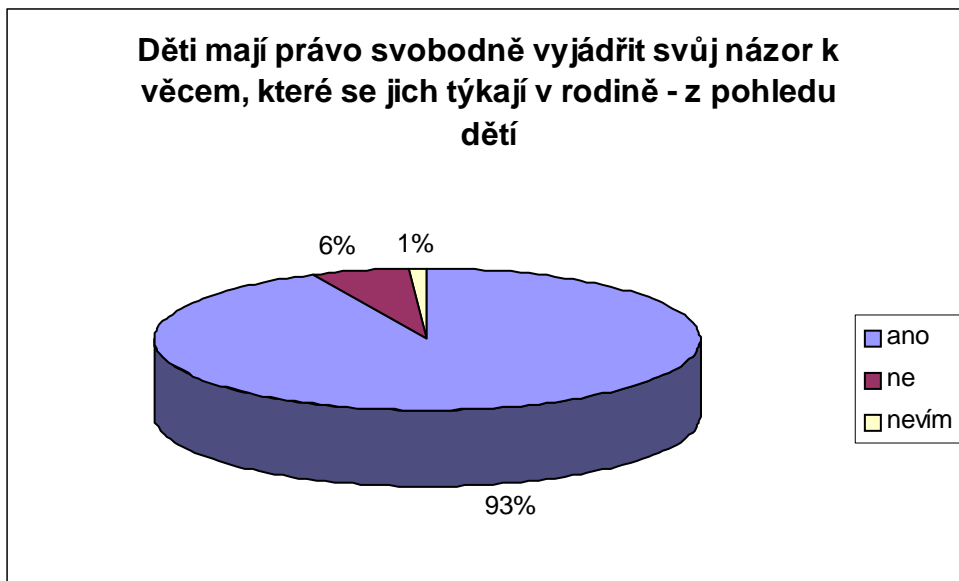
Tabulka 4.9

Četnost Ni			Relativní četnost fi		
a	b	c	a	b	c
129	8	27	79	5	16

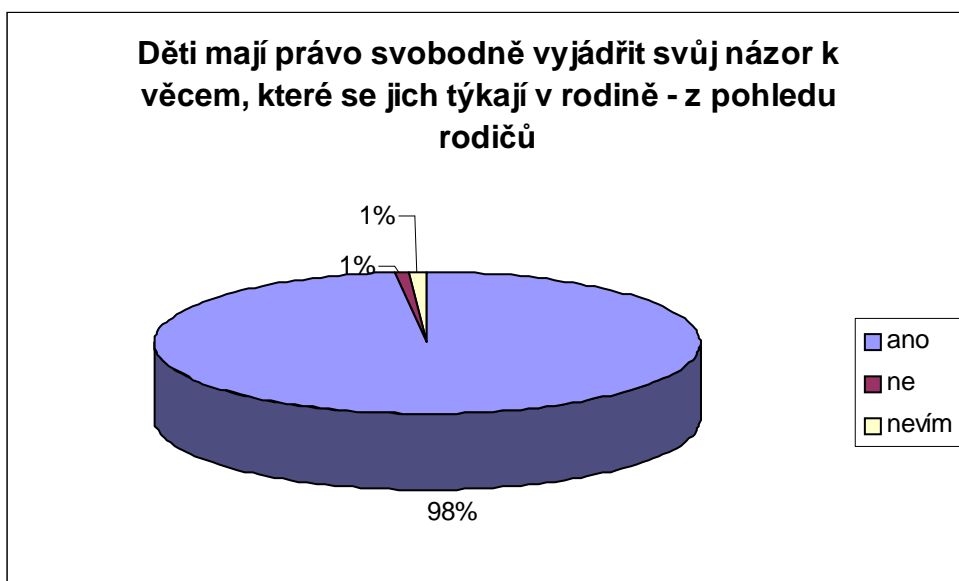
Tabulka 4.10

Četnost Ni			Relativní četnost fi		
a	b	c	a	b	c
126	1	1	98	1	1

Obrázek 7:

Obrázek 8:

Děti mají s rodiči kamarádský vztah:

- a) ano
- b) ne

V následujících tabulkách četností je možné porovnat preference jednotlivých odpovědí.

V tabulce 5.1 jsou znázorněny odpovědi dívek. Většina všech dívek si myslí, že mají s rodiči kamarádský vztah (72 – 85%). Dalších 15 – 28% dívek uvádí, že s rodiči kamarádský vztah nemá.

V tabulce 5.2 jsou znázorněny odpovědi chlapců. Většina všech chlapců si myslí, že mají s rodiči kamarádský vztah (90 - 94%). Dalších 6 - 10% chlapců uvádí, že s rodiči kamarádský vztah nemá. Stojí za povšimnutí, že s rodiči má kamarádský vztah více chlapců než dívek.

Tabulka 5.1

Věk	Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
	a	b	a	b
11	13	5	72	28
12	23	7	77	23
13	17	3	85	15
14	10	3	77	23

Tabulka 5.2

Věk	Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
	a	b	a	b
11	19	2	90	10
12	19	2	90	10
13	23	2	92	8
14	15	1	94	6

V tabulce 5.3 jsou znázorněny odpovědi rodičů dívek. Většina všech rodičů si myslí, že mají s dětmi kamarádský vztah (70 – 100%). Ostatní uvádějí, že s dětmi kamarádský vztah nemají (0 – 30%).

V tabulce 5.4 jsou znázorněny odpovědi rodičů chlapců. Rodiče chlapců ve věku 11, 12 a 14 let uvádějí ve 100%, že mají s chlapci kamarádský vztah. Rodiče chlapců ve věku 13 let uvádějí v 93%, že mají s dětmi kamarádský vztah. Zbylých 7 % s dětmi kamarádský vztah nemá. Rovněž zde stojí za povšimnutí, že s dětmi má kamarádský vztah více rodičů chlapců než dívek.

Tabulka 5.3

Věk	Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
	a	b	a	b
11	14	1	93	7
12	22	1	96	4
13	15	0	100	0
14	7	3	70	30

Tabulka 5.4

Věk	Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
	a	b	a	b
11	18	0	100	0
12	26	0	100	0
13	13	1	93	7
14	7	0	100	0

V dalších tabulkách jsou hodnoty četností shrnuty za dívky v tabulce 5.5, za chlapce v tabulce 5.6. Hodnoty četností za rodiče dívek jsou uvedeny v tabulce 5.7 a za rodiče chlapců v tabulce 5.8.

Tabulka 5.5

Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
a	b	a	b
63	18	78	22

Tabulka 5.6

Četnost Ni		Relativní četnost fi	
a	b	a	b
76	7	92	8

Tabulka 5.7

Četnost Ni		Relativní četnost fi	
a	b	a	b
58	5	92	8

Tabulka 5.8

Četnost Ni		Relativní četnost fi	
a	b	a	b
64	1	98	2

Shrnutí:

Šetřením bylo zjištěno, že 85% dětí si myslí, že má s rodiči kamarádský vztah. Zbýlých 15% dětí uvádí, že kamarádský vztah s rodiči nemá. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 5.9 a graficky na obr. 9.

Rodiče v 95% uvádějí, že mají s dětmi kamarádský vztah. Zbýlých 5% rodičů si myslí, že s dětmi kamarádský vztah nemá. Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 5.10 a graficky na obr. 10.

Tabulka 5.9

Četnost Ni		Relativní četnost fi	
a	b	a	b
139	25	85	15

Tabulka 5.10

Četnost Ni		Relativní četnost fi	
a	b	a	b
122	6	95	5

Obrázek 9:

Obrázek 10:

5.4.2 Kvantitativní interpretace výsledků výzkumu ve vztahu ke stanoveným hypotézám

Rodiče respektují právo svého dítěte, aby svobodně vyjádřilo svůj názor ke způsobu trávení svého volného času:

- a) ano
- b) ne

Stanovené hypotézy:

H1 – Většina dětí si myslí, že rodiče nerespektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

H2 – Většina rodičů si myslí, že respektují právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

V následujících tabulkách četností je možné porovnat preference jednotlivých odpovědí.

V tabulce 6.1 jsou znázorněny odpovědi dívek. Většina všech dívek si myslí, že rodiče respektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času (85 – 90%). Ostatní dívky (10 – 15%) uvádějí, že toto právo rodiče nerespektují.

V tabulce 6.2 jsou znázorněny odpovědi chlapců. Chlapci ve věku 14 let ve 100% uvádějí, že rodiče respektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času. Ostatní chlapci ve věku 11 – 13 let uvádějí, že rodiče toto právo respektují v 67 – 96%, zbylých 4 – 33% chlapců si myslí, že rodiče jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času nerespektují.

Tabulka 6.1

Věk	Četnost Ni		Relativní četnost fi	
	a	b	a	B
11	16	2	89	11
12	26	4	87	13
13	18	2	90	10
14	11	2	85	15

Tabulka 6.2

Věk	Četnost Ni		Relativní četnost fi	
	a	b	a	B
11	18	3	86	14
12	14	7	67	33
13	24	1	96	4
14	16	0	100	0

V tabulce 6.3 jsou znázorněny odpovědi rodičů dívek. Rodiče dívek ve věku 11 – 13 let si ve 100% myslí, že respektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času. Rodiče dívek ve věku 14 let si to myslí v 90%, zbylých 10% uvádí, že nerespektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

V tabulce 6.4 jsou znázorněny odpovědi rodičů chlapců. Všechny 100% rodičů chlapců uvádí, že respektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

Tabulka 6.3

Věk	Četnost Ni		Relativní četnost fi	
	a	b	a	b
11	15	0	100	0
12	23	0	100	0
13	15	0	100	0
14	9	1	90	10

Tabulka 6.4

Věk	Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
	a	b	a	b
11	18	0	100	0
12	26	0	100	0
13	14	0	100	0
14	7	0	100	0

V dalších tabulkách jsou hodnoty četností shrnuty za dívky v tabulce 6.5, za chlapce v tabulce 6.6. Hodnoty četností za rodiče dívek jsou uvedeny v tabulce 6.7 a za rodiče chlapců v tabulce 6.8.

Tabulka 6.5

Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
a	b	a	b
71	10	88	12

Tabulka 6.6

Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
a	b	a	b
72	11	87	13

Tabulka 6.7

Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
a	b	a	b
62	1	98	2

Tabulka 6.8

Četnost N_i		Relativní četnost f_i	
a	b	a	b
65	0	100	0

Shrnutí:

Šetřením bylo zjištěno, že 87% dětí si myslí, že rodiče respektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času. Pouhých 13% dětí uvádí, že rodiče toto právo nerespektují. *Hypotéza H1 byla tímto vyvrácena.* Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 6.9 a graficky na obr. 11.

Zároveň bylo zjištěno, že 99% rodičů si myslí, že respektují právo dětí svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času. Pouhé 1% rodičů uvádí, že toto právo dítěte nerespektují. *Hypotéza H2 byla tímto potvrzena.* Hodnoty jsou uvedeny v tabulce 6.10 a graficky na obr. 12.

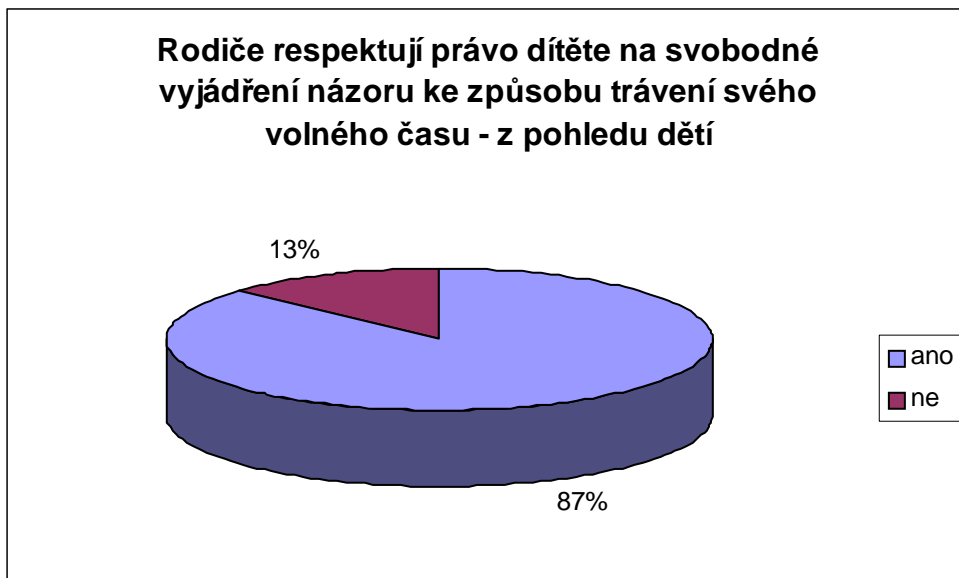
Tabulka 6.9

Četnost Ni		Relativní četnost fi	
a	b	a	b
143	21	87	13

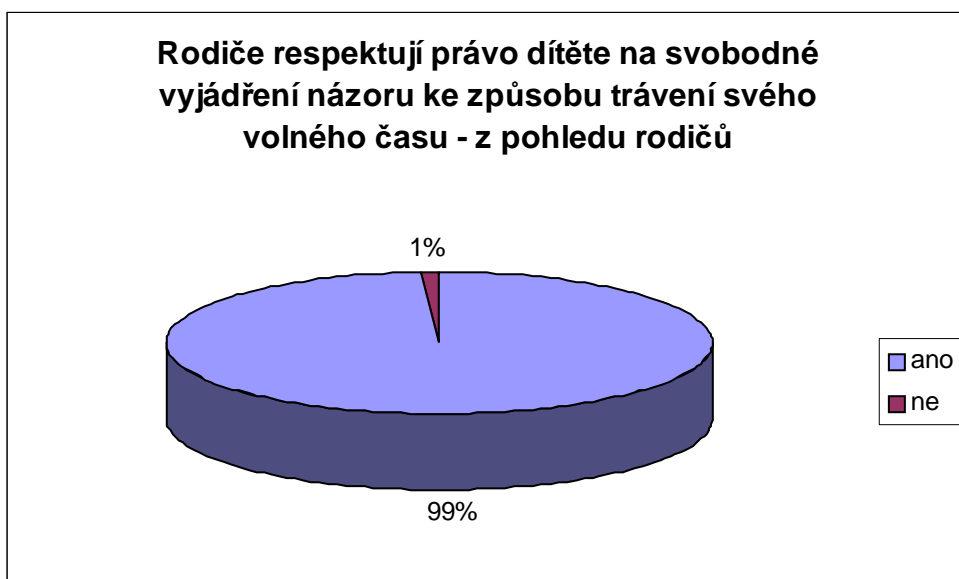
Tabulka 6.10

Četnost Ni		Relativní četnost fi	
a	b	a	b
127	1	99	1

Obrázek 11:

Obrázek 12:

Závěr

Domnívám se, že pro všechny rodiče by mělo být velice důležité nejenom to, aby jejich děti byly zdravé a šťastné, aby jim dali dostatek lásky a pocit bezpečí, ale také aby se rozvíjely se v osobnosti, které budou zdravě sebevědomé, s dostatečně rozvinutým sociálním cítěním a pevnými morálními zásadami.

Základní podmínkou všestranného rozvoje dětí je důsledné dodržování jejich práv. Díky Úmluvě o právech dítěte již není dítě chápáno pouze jako subjekt péče a ochrany, ale také jako subjekt občanských a politických práv.

V teoretické části této práce vycházím z Korczakových prací. Na jejich základě a s použitím dalších odborných názorů se také snažím zdůvodnit práva dítěte. Vycházím ze skutečnosti, že děti mají ,stejně jako dospělí, své potřeby, které musí být uspokojeny. Těmito základními potřebami nejsou pouze potřeby biologické, ale také psychické a sociální. Korczak svět dospělých a dětí chápal jako dva rozdílné světy, které jsou však ve vztahu k lidské společnosti rovnocenné. Podle Korczaka má dítě právo na svébytné postavení ve společnosti a na stejné podmínky k životu jako mají dospělí. Dětský svět pokládal za autonomní a plnoprávný celek rovný se světem dospělých. Není možné dětem odstraňovat z jejich životní cesty překážky, ale je třeba nechat je tyto překážky překonávat, mít radost z jejich zdolání a umožnit jim tak plně se rozvíjet v osobnost. Rovnost v právním postavení subjektů však neznamená stejná práva a povinnosti, ale stejnou možnost uplatnění svých subjektivních práv, tedy stejné právní zacházení.

Základním smyslem výchovy je připravit dítě na samostatný odpovědný život a naučit je rozhodovat samo o sobě. Proto se domnívám, že pokud jde o rozhodování o jiných než právních otázkách, mělo by být dětem umožněno o nich samostatně rozhodovat. Náзор a přání dítěte by při rozhodování měly být vnímány vždy jako důležitý činitel. Ne vždy však ten, kdo o dítěti rozhoduje, rozhodne tak, že se jeho rozhodnutí shodují s jeho nejlepším zájmem. Může se proto stát, že při rozhodování ve věci, která se dítěte dotýká, bude rozhodnuto odchylně. V takovém případě by mělo být dítěti vysvětleno, proč nebylo rozhodnuto v souladu s jeho názorem a jak přijaté opatření odpovídá jeho nejlepšímu zájmu

Při vytyčování cíle empirické části práce jsem vycházela z participačních práv dítěte. Cílem empirické části práce bylo nahlédnutí do vztahů dětí a jejich rodičů a srovnání, nakolik

jsou děti ovlivněny při výkonu svých práv ze strany rodičů. Stanovila jsem dvě hypotézy, jejichž platnost jsem empirickým šetřením ověřovala.

Stanovené hypotézy:

H1 – Většina dětí si myslí, že rodiče nerespektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

H2 – Většina rodičů si myslí, že respektují právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

Na základě vyhodnocení shromážděných dat jsem došla k závěru, že *hypotéza H1 není platná*, neboť 87% dotázaných dětí uvedlo, že rodiče respektují jejich právo svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času. *Hypotéza H2 byla potvrzena*, neboť 99% rodičů uvedlo, že respektují právo dítěte svobodně vyjádřit svůj názor ke způsobu trávení svého volného času.

Touto prací bych ráda vyzvedla význam práv dítěte a důležitost jejich uplatňování zejména v malé sociální skupině, jakou je rodina.

Bakalářskou prací jsem se snažila pojmout mezioborově, neboť takový je i obor sociální pedagogika. Ráda bych touto prací vyzvedla význam práv dítěte a důležitost jejich uplatňování zejména v malé sociální skupině, kterou je rodina.

Resumé

Teoretická část této práce vychází z Úmluvy o právech dítěte a z Korczakových prací. Jeho názory jsou zde analyzovány a porovnávány s názory jiných odborníků. Práce se také zamýšlí nad výchovným působením na děti v souvislosti s jejich právy a dochází k závěru, že demokratický způsob výchovy se zdá být pro biopsychosociální vývoj osobnosti tím nejlepším. Tato výchova je založena na respektující komunikaci. Rodič s dítětem nehovoří jako nadřízený s podřízeným, ale jako partner s rovnocenným partnerem, který má právo mít podobné potřeby a pocity jako dospělý. Dítěti má být umožněno vyjádřit názor na situaci, na to, co se mu nelíbí a co by chtělo změnit. Rodič by měl připustit diskusi, vysvětlovat svá rozhodnutí, neměl by je kárat, používat nálepkování, urážení, odmítat názory a pocity dítěte.

Na základě teoretického zpracování dané problematiky bylo cílem empirické části zjistit, zda a do jaké míry jsou děti ovlivněni rodiči nebo kamarády při rozhodování se o svém volném čase, zda rodiče respektují právo dětí na svobodné vyjádření názoru ke způsobu trávení svého volného času a porovnat pohled rodičů a dětí na dané otázky.

Při vytyčování cíle empirické části práce jsem vycházela z participačních práv dítěte, zejména pak z práva dítěte svobodně vyjadřovat vlastní názory ve všech věcech, které se ho dotýkají. Cílem empirické části práce bylo nahlédnutí do vztahů dětí a jejich rodičů a srovnání, nakolik jsou děti ovlivněny ze strany rodičů při výkonu svých práv.

Rodiče i děti, kteří tvořili výzkumný vzorek, se převážně shodli na tom, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině a že rodiče respektují právo dítěte na svobodné vyjádření názoru ke způsobu trávení svého volného času. Zároveň se děti v převážné většině samy rozhodují o tom, s kým se kamarádí. Odlišný pohled rodičů a dětí se však projevil u otázky rozhodování o trávení volného času u počítače. Zatímco většina dětí uvedla, že o volném čase stráveném u počítače rozhoduje sama, většina rodičů se domnívá, že děti tráví čas u počítače po poradě s nimi. Zcela odlišný je pohled dětí a rodičů na rozhodování o volném čase dítěte, kdy většina dětí si myslí, že se rozhoduje sama. Převážná většina rodičů je přesvědčena, že děti se o svém volném čase rozhodují po poradě s nimi. Abych objasnila příčinu tohoto rozporu, bylo by třeba provést další doplňující empirické šetření. Příčiny tohoto rozporu mohou být různé a bez řádného podložení nelze tento jev blíže analyzovat, neboť by se jednalo o pouhé spekulace.

Anotace

Úmluva o právech dítěte je mezinárodně právním dokumentem, který zakotvuje práva dítěte a spojuje různé kategorie lidských práv. Práva dítěte jsou v Úmluvě formulována od základních minimálních práv zabezpečujících jeho přežití, až po aktivní práva, která vyjadřují možnosti dítěte aktivně rozhodovat samo o sobě, v závislosti zejména na jeho věku. Tato práce se snaží objasnit proč je důležité, aby dítě nebylo pouze subjektem péče a ochrany, ale také subjektem občanských a politických práv. Zároveň se zamýšlí nad výchovným působením na děti v souvislosti s jejich právy.

Abstract

The convention on the rights of the child is an international legal document which determines the rights of the child and brings together various categories of human rights. In the convention the children rights are formulated from the basic minimum rights ensuring its survival to active rights that reflect the child ability to make actively decisions by itself, depending especially on its age. The work seeks to clarify why it is important that a child would not be only a subject of the care and the protection but also a subject of the civil and politic laws. It also examines the educating of children in connection with their rights.

Literatura:

Právní předpisy, zákony:

Listina základních práv a svobod (usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb.)

Úmluva o právech dítěte (publikována jako sdělení FMZV č. 104/1991 Sb.)

Ústava České republiky (usnesení předsednictva ČNR č. 1/1993 Sb.)

Knihy, syntetické práce a monografie:

Atkinson, Rita L. et al. Psychologie. (Přel. Herman. E. et al.). Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-640-3

Čapek, Jan. Čapková, Markéta. Pozitivní výchova sourozenců v rodině. Praha: Portál. 2010, ISBN 978-80-7367-779-4

Členové ekumenických překladatelských komisí. Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Ekumenická rada církví v ČSR v Praze, 1984.

Hořínová, Anna. Dítě a rodina. In Studie o právech dítěte. Brno: Česko – britská o.p.s. 2011, ISBN: 978-80-260-0377-9

Hrušáková, Milana. Dítě, rodina, stát. (Úvahy nad právním postavením dítěte). Brno: Masarykova univerzita, 1993, ISBN 80-210-0694-3

Chráská, Miroslav. Empirická pedagogická šetření a jejich statistické vyhodnocování. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 1988.

Janovský. Julius. Janusz Korczak lékař, pedagog a spisovatel. (Přel. Futerová. Hana). Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1986.

Jílek, Dalibor. Práva dítěte v kontextu. In Studie o právech dítěte. Brno: Česko – britská o.p.s. 2011, ISBN: 978-80-260-0377-9

Kant, Immanuel. Základy metafyziky mravů. (Přel. Menzel, L.) Praha: Nakladatelství Svoboda, 1976.

Knapp, Viktor. Teorie práva. Praha: C.H.Bech, 1995, ISBN 80-7179-028-1

Korczak, Janusz. Pisma wybrane I. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1978, Zam. nr 46/78-S-98/346

Korczak, Janusz. Pisma wybrane III. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1978, Zam. nr 49/78-S-98/367

Kraus Jiří et al. Nový akademický slovník cizích slov. Praha: Academia, 2007, ISBN 978-80-200-1351-4

Novák, Jaroslav. Morálka – etika (Úvod). Praha: Ústav pro učitelské vzdělávání na UK, 1971.

Pelikán, Jiří. Výchova jako teoretický problém. Ostrava: Amosium, 1995, ISBN 80-85498-27-8

Prekopová, Jiřina. Malý tyran. Co vlastně děti potřebují. (přeložila Zdena Lomová). Praha: Portál. 1995, ISBN 80-85282-56-9

Sedláčková, Daniela. Rozvoj zdravého sebevědomí žáka. Praha: Grada, 2009, ISBN 978-80-247-2685-4

Zubíková, Z., Drábová. R. Společenské vědy v kostce pro střední školy. Praha: Fragment, 2007, ISBN 80-253-0190-7

Časopisy a jiné zdroje:

Jílek, Dalibor. Stručná geneze mezinárodní ochrany dítěte. In Právník č.4, 1990.

Informace z internetu:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Mor%C3%A1lka> (19.3.2012)

<http://rudolfkohoutek.blog.cz/1001/psychologicka-doporuceni-pro-moralni-vychovu> (6.3.2012)

<http://www.online-slovník.cz/prekladac> (21.1.2012)

<http://www.rewin.cz/WebForm1.aspx?slovo=6F206E696D&smer=14&strana=3> (21.1.2012)

http://www.youthrights.net/index.php?title=Ladder_of_Youth_Participation (28.3.2012)

<http://2ndmileleadership.blogspot.com/2010/11/roger-harts-ladder-of-young-peoples.html> (21.1.2012)

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha 1: dotazník pro rodiče

Příloha 2: dotazník pro žáky

Vážená paní, vážený pane,

v rámci zpracování bakalářské práce „Práva dítěte a jejich morální zdůvodnění“ provádím průzkum související s tímto tématem. Proto Vás zdvořile žádám, abyste věnovali část svého volného času na vyplnění dotazníku. Průzkum je dobrovolný a nemusíte se ho účastnit. Pokud se však rozhodnete, že dotazník vyplníte, učinite tak prosím nejpozději do jednoho týdne. Dotazník můžete Vy nebo Vaše dítě odevzdat zpět ve škole.

Průzkum je prováděn u dětí od pátého do osmého ročníku základní školy. Máte-li více dětí, které navštěvují uvedené ročníky, vyplňte prosím všechny dotazníky, které se u Vás doma sejdou, neboť u každého z dětí mohou být Vaše odpovědi značně odlišné.

Průzkum je anonymní. Odpovědi vyjadřují Váš názor, správná je tedy každá pravdivá odpověď. Všechny otázky slouží pouze ke statistickému zpracování. Zadání čtete prosím pečlivě a **zakroužkujte vždy jen jednu z možných odpovědí.** Pokud se spletete, přeškrtněte nesprávnou odpověď a zakroužkujte novou.

Děkuji Vám za spolupráci

Lenka Sigmundová

1. Mé dítě je:

- a) dívka
- b) chlapec

2. Věk mého dítěte je:

- a) 10
- b) 11
- c) 12
- d) 13
- e) 14

3. O tom co bude dělat ve volném čase se naše dítě rozhoduje:

- a) samo
- b) po poradě s námi rodiči
- c) podle přání nás rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

4. O tom s kým se naše dítě kamarádí se rozhoduje:

- a) samo
- b) po poradě s námi rodiči
- c) podle přání nás rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

5. O tom zda bude naše dítě trávit volný čas u počítače se rozhoduje:

- a) samo
- b) po poradě s námi rodiči
- c) podle přání nás rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

6. Myslíte si, že respektujete právo svého dítěte, aby svobodně vyjádřilo svůj názor ke způsobu trávení svého volného času?

- a) ano
- b) ne

7. Myslíte si, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Myslíte si, že máte s dětmi kamarádský vztah?

- a) ano
- b) ne

Milá žákyně, milý žáku,

v rámci zpracování bakalářské práce „Práva dítěte a jejich morální zdůvodnění“ provádím průzkum související s tímto tématem. Proto Tě zdvořile žádám, abys věnoval(a) část svého času na vyplnění dotazníku. Průzkum je dobrovolný a nemusíš se ho účastnit. Pokud se však rozhodneš, že dotazník vyplníš, odevzdej jej zpět ve škole.

Průzkum je anonymní. Odpovědi vyjadřují Tvůj názor, správná je tedy každá pravdivá odpověď. Všechny otázky slouží pouze ke statistickému zpracování. Zadání čti prosím pečlivě a **zakroužkuj vždy jen jednu z možných odpovědí.** Pokud se spleteš, přeškrtni nesprávnou odpověď a zakroužkuj novou.

Děkuji Ti za spolupráci

Lenka Sigmundová

1. Jsem:

- a) dívka
- b) chlapec

2. Můj věk je:

- a) 10
- b) 11
- c) 12
- d) 13
- e) 14

3. O tom co budu dělat ve volném čase se rozhoduji:

- a) sám (sama)
- b) po poradě s rodiči
- c) podle přání rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

4. O tom s kým se kamarádím se rozhoduji:

- a) sám (sama)
- b) po poradě s rodiči
- c) podle přání rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

5. O tom zda budu trávit volný čas u počítače se rozhoduji:

- a) sám (sama)
- b) po poradě s rodiči
- c) podle přání rodičů
- d) podle ostatních kamarádů
- e) jinak

6. Myslíš si, že Tvoji rodiče respektují Tvé právo, abys svobodně vyjádřil(a) svůj názor ke způsobu trávení svého volného času?

- a) ano
- b) ne

7. Myslíš si, že děti mají právo svobodně vyjádřit svůj názor k věcem, které se jich týkají v rodině?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8. Myslíš si, že máš s rodiči kamarádský vztah?

- a) ano
- b) ne